

Åvikin pulloja

53. Vuonna 1774 syntynyt Johan Forsman tuli oppilaaksi Åvikiin v. 1801, oli puhaltajana v. 1802—1814, mainitaan loisena v. 1815, minkä jälkeen hän muutti Nurmijärvelle.

231. Johan Petter Zeitz s. 1780 Åvikissa, oli vanhan Zeitzin poika. V. 1801 hänet mainitaan oppilaana, mutta sen jälkeen hän on puhaltajana kuolemaansa saakka 10. 3. 1813

114. Anders Gustaf Montén oli Mariedalin kirjanpitäjän Johan Monténin poika, joka tuli Nuutajärveltä ja oli Åvikissa v. 1802—1826. Hän muutti vaimonsa kotipitäjään Siuntioon ja jäi pois lasialalta. Jälkeläisiä elää edelleen Lohjalla ja Siuntiossa.

281. Eric Wikstedtin poika Johannes Wikstedt oli Åvikissa v. 1803—1813. Hän oli syntynyt 4. 5. 1778 Åvikissa ja kuoli monilla tehtailla kierreltyään Åvikin torpassa 18. 5. 1845. Pojista Johan Magnuksesta ja Gustaf Wiktorista tuli lasinpuhaltajia, tytär Amalia Wilhelmina avioitui lasinpuhaltaja Lars Johan Rambergin kanssa.

212. Johannes Wikstedtin veli Carl Gustaf oli Åvikissa v. 1810—1829. Hän kuoli keuhkotautiin 13. 6. 1829.

217. Johannes Wikstedtin poika Johan Magnus oli syntynyt Inkereellä 9. 4. 1801, mutta Åvikissa hänet mainitaan oppilaana pitkän aikaa v. 1813—1822. Edelleen Sälinkäällä v. 1823—1824 hän on oppilaana, mutta sen jälkeen hänet mainitaan lasinpuhaltajana. Vaimo Carolina Fredrica Ramberg oli lasinpuhaltaja Ephraim Rambergin tytär. Ephraim Rambergin pojan pojan tytär on vuorineuvos Sven-Erik Rosenlewén puoliso Inga Margaretha o.s. Ramberg.

220. Michell Wikstedt oli v. 1767 tulleista Wikstedtin veljeksistä vanhemman Abrahamin poika. Vasta v. 1822—1829 mainitaan hänet oppilaana ja v. 1830—1833 lasinpuhaltajana. Hän oli kuitenkin yksi kolmesta puhaltajasta paikalla silloin, kun koko kylän hävittänyt tulipalo hiljensi tehtaankin lopullisesti. Michell Wikstedt kuoli Tourulassa 23. 11. 1846.

161. Henrik Sjöholm s. 31. 4. 1797 Åvikissa, oli ruukinrenki Henrik Sjöholmén poika. Oppilaana hän oli

v. 1817—1824 ja puhaltajana myös loppuun asti v. 1831—1833. Sen jälkeen hänet mainitaan Tourulan puhaltajana v. 1834—1852, mutta kuitenkin hän kuoli Johannislundissa v. 1852. Hänen tyttärensä Amalia Erica oli lasinpuhaltaja Wilhelm Gabriel Sjöbergin vaimo.

17. Anders Johan Blekman s. 5. 12. 1793 Åvikissa oli Daniel Blekmanin poika. Åvikissa hän oli vuodet 1819—1827. Seuraavan vuoden hän oli Sälinkäällä, mutta sitten hänestä ei löydy tietoja.

28. Carl Gustaf Creutzer s. 1. 1. 1791 Nybyssä, oli Åvikissa vuoden 1822. Hän oli Saksassa 1729 syntyneen lasinpuhaltaja Wilhelm Creutzerin pojanpoika. Carl Gustaf Creutzer jäi lopuksi Simoon maanviljelijäksi ja kuoli siellä 19. 12. 1874.

39. Viimeinen Åvikiin ennen paloa muualta tullut puhaltaja oli Christian Faller s. 4. 3. 1804 Nybyn tehtaalla. Tullessaan Åvikiin hän oli 23-vuotias, mutta oli silti jo ehtinyt käymään töissä Nybyn, Bergan, Grönvikin, Sälinkään ja Tourulan tehtailla. Suuresta Falleiden puhaltajajoukosta hän oli ensimmäinen, joka tuli Åvikiin — ja samalla viimeinen tulija. Åvikin hyttimestarina oli silloin Johannes Waltzer, joka vuotta aikaisemmin oli tullut sokeaksi. Tämän hyttimestarin tyttären Gustafa Magdalena Waltzerin Faller otti vaimokseen. Vuonna 1846 pariskunta tuli Vihtiin, jossa sijainneen Ojakkalan lasitehtaan he ostivat. Tehtaan pitäminen tuotti aikaa myöten vaikeuksia ja Faller mainitaan viimeisinä vuosinaan torpparina. Vaimo Gustafa Magdalena kuoli Vihdin Sukselassa 24. 7. 1868.

Åvikin tehtaan viime vuosina puhaltajina olivat siis Michell Wikstedt, Henrik Sjöholm ja Christian Faller. Kaksi ensin mainittua olivat ilmeisesti pitkien oppipoika-aikojen takia hitaanlaisia ja Christian Faller taas nuoruutensa ja kokeneisuutensa takia paljon muita edellä. Tehdas oli väsymässä. Sitä todistaa vähäinen puhaltajien määrä. Kaukalahden tehtaan omistaja Claes Norstedt on sanonut joskus, että lasitehtaan ikä on miehen ikä. Ehkä 83-vuotias Åvik saavutti muutenkin valmiin matkansa pään tulipalon kautta.

Edellä olen esitellyt työhöntulotarjoustyöjärjestyksessä Åvikin lasitehtaan lasinpuhaltajat. Siitä saattaa joku puuttua, ehkä joku ajan tavan mukaan on poikennut niin vähäksi aikaa, ettei ole viitsinyt kirjojansa siirtää. Tällainen puhaltaja on kuitenkin tutkittu muitten tehtaitten osalta.

Arkistonjohtaja Y. S. Koskimies on sanonut eräässä tutkimuksessaan, että saksalaiset puhaltajat muodostivat monopolvisia sukuja Somerolle ja antoivat ympäristölleen voimakkaan ja elävöittävän verenlisän. Edellä olevan luettelon mukaan asia on elävästi totta.

Tavallaan kapea-alaisesti on esitelty vain lasinpuhaltajat. Tehtaalla oli suuri joukko muita työntekijöitä. Vain pienestä osasta poikia saattoi tulla puhaltajia, samaten eivät kaikki puhaltajien tyttäret saaneet samanammattista aviomiestä. Näin Koskimiehen mainitsema elävöitys todellisuudessa oli nyt todettuihin esimerkkeihin verrattuna moninkertainen, ja kuten olemme huomanneet Someroa ja Lounais-Hämettä laajemmaltikin vaikuttava.

Jälkiruoka A.K.

Muistan kum meil oli vast viis lasta ja nuorempi ei syäny viäl itte, niij jakkaran ympäril meip polvillas syätti leipäressuu. Äiti oli sitä simmottoon tehny ett kovast reikäleiväst se veittel höyläs ohkassii lastui. Nep pantiin vattii ja sokerii pääl vähä ja sihe pääl kuumaa kahvee hiljaa kaarettii hiuka ja sit sekoitettii ja viäl maitoo aika taval. Syäres mei lapset juteltiin et sit kun Ville ruppee itte syämää nii sit tarttis olla viiskulmane tuali ja jos viäl olis yks nii sit kuuskulmane. Mut meittii oli seittämä. Ei sentää ollut seittämänkulmst tualii, kun emmei vanhemmat ennää viittinee polvillas syära.

Mää muistan et toi oli hyvää, mut viäl parempaa oli voileipälaatikko, minkä äiti teki vaik kamari uunis tai sauna pesäs, jos ei uuni ollu kuumana. Siihe kelpas kuivempiki kakku, nii meik koto hiivaleipää sanottii. Kakku leikattii viipaleiks ja voireltii voilla sit niitte voikakkuje annettii vähä aikaa seisoo mairos. Sej jälkee niit pantii yks kerros voirellun laatiko pohjal ja puoluu

koi ja sokerii vällii ja taas voikakkui. Nyk kaarettii ri-kottu- kahre - kolme kanamuna päällä vattii maitoo ja vatkaattii hyvi sekasii, sit saiki tän munamairon kaa-taa voileipäim päällä ja laatikol laittaa uunii.

Kyl se sit oli hyvää kylmäm mairon kans. Eikä sit ol-lu yhtää välli vaikkei se olis ollut päältä tasaser ruskja, niinkun kamari uunis joskus voi tulla toine pää rusk-jempi, jos ei se äiti kerkinyt lypsyy välil sitä kääntä-mää. Mut oli se kypsä kumminkii, kun se oli jo melkei uunii menness. Muna ja marja ei nii kovvaa kypsenta-mis tartteikka. Tasase ruskja se kyl olis saanu olla sillo kum meillä oli viarai töissä jase olikii, koska silloin oli uuni kuuma. Mut meiti äiti sitä saunan uuniskin teki, kun tahtos jottai hyvää lapsilles saara. Ei sitä sillon soran aikaan, eikä kohta jälkeenkä ollu helppo hyvää tehreä. Mut tänä voileipälaatikon sai vaikka sakariinil makjaks. Voita kyl oli, kun oli lemmiiki. Ja majaa mai-too se yleensä laitto, mut kyl kai joskus kummottuuki.

Tonttu Taikuri Ester Ahokainen

Oli tonttu Taikuri.
Katsos tuota veikkaa!
Kaikki, minne koski hän,
meni kuperkeikkaa.

Polle tontun käsissä
aasiksi se muuttui.
Keinuheppa sarvet sai,
kun hän siihen puuttui.

Nuken, kultakiharan,
muutti mummoseksi.
Kyllä tonttu Taikuri
kummat temput keksi.

Kilipukki pyrstön sai,
siivet selkään Nalle.
Kuvitelkaa, kumpikin
lensi korkealle.

Tinasotilaastakin
tuli ilmanhenki.
Kenraalista, totta kai,
pieni kuormarenki.

Ja kun Joulupukkikin
peikoksi jo muuttui,
silloin koko Tonttula
Taikuriinsa suuttui.

Kanuunalla tonttu sai
kyydin kuuta kohti.
Kuperkeikkaa sieltä hän
alas tulla tohti.

Kuussa sentään karisi
kommellukset moiset.
Nyt on tonttu Taikuri
ihan niin kuin toiset.

Merenkuninkaan lahja

Annikki Lunnas

Kaukana satumetsässä, aivan sinisen vuoren takana, elelee peikkoperhe ikiomassa luolassaan. Siellä on peikkoisä Pompulus ja peikkoäiti Pampulus sekä kuusi vallatonta peikkopoikaa, joiden nimiä en millään muista. Seitsemannen pojan nimi on Petteri ja hän on koko metsän lemmikki, sillä hän ei koskaan kiusaa muita satumetsän asukkaita niinkuin tuhmät veljensä. Vieläpä ilkeä noita Kademieli antaa hänen vapaasti kuljeskella ränsistyneen mökkinsä ympärillä.

Nyt on satumetsässä iloista hyörinää, sillä kaikki sen asukkaat on kutsuttu peikko-isoisan 800-vuotispäiville kauaksi meren saareen. Keijukaistytöt sillittävät kilpaa harsohameitaan ja peikkoäiti on ommellut jokaiselle pojalleen uuden uudet naavapuvut. Kuulua aikamoinen parku ja mekastus, kun tomera peikkoäiti pesee joenrannassa kaikki likaiset korvat ja varpaat, sillä täytyyhän peikkopoikien toki olla hienoja niin suurissa juhlissa. Noita Kademieli on tarjonnut ilmaisen kyydin isä- ja äitipeikolle ja poikien pitäisi mennä Peikkolan veneellä jokea pitkin ja sitten soutaa merellä hämmöittävään Peikkosaareen.

Äiti Pampulus on kovin huolissaan, sillä nuo tuhmät peikkopoijat kiusaavat aina pikku Petteriä. Ja tiedätkö miksi? Niin. Petterillä ei ole häntää. Muuten hän on tavallinen, suloinen peikkopoika, mutta hänellä ei ole tuota kunnan peikon parasta koristusta: pitkää, karvatupsuista häntää.

Kauan ei äitipeikko jouda huoliaan miettimään, sillä nyt kuuluu ilmasta kamala surina ja pauke, kun noita Kademielen auto alkaa laskeutua luolan eteen. «Olkaa nyt kiltisti», huutaa äiti vielä lentoauton kohotessa ilmaan ja isäpeikon vilkuttaessa hännällään hyvästiksi. «Mitä vielä», nauravat tuhmät peikkopoijat ja työntävät Petterin kuralätäkköön. Sitten kipaisevat he rantaan, ja hetken päästä kuulee likainen ja onneton Petteri kuinka vene työnnetään vesille ja alkaa lipua jokea pitkin. Siinä nyt Petteri seisoo rannalla aivan yksin. Uusi pukukin on pilalla.

Äkkiä hän kuulee vedestä surkeaa valitusta: «Petteri, auta minua. Ilkeät veljesi vierittivät kiven pyrstöni päälle enkä pääse pois». Petteri kumartuu katsomaan. Mikä rapisee? Rapu Raksuttaja on siellä pahassa pinteessä. Kas noin! Nyt kivi liikahtaa. «Kiitos, tämän minä muistan...». Mutta Petteri ei ehdi kuulla loppua kiitospuheesta, sillä hänen jalkansa luiskahtaa liukkaalla rantakivellä ja siellä hän menee kovaa vauhtia virran kuljettajamanaan «Apua!» huutaa Petteri, vaan ei hän sitä kukaan kuule, kun kaikki ovat jo kaukana satumetsän rannoilta. Nyt virta hiljenee ja samassa Petteri alkaa vajota. «Pidänpä silmäni auki», hän miettii, «ties mitä jännittävää näen».

Aivan niin. Sieltä tuleekin kaksi äkäisennäköistä miekkakalaa sapelit uhkaavasti välähdellen.

«Kuka uskaltaa tunkeutua merenkuninkaan valtakuntaan? Ei tämä ainakaan ihminen ole. Mars matkaan! Itse kuningas saa tutkia asian», sanovat ne sohien Petteri-parkaa edellään.

Bertlingien myöhemmistä vaiheista kerrottakoon, että takavuosina heitä oli vielä Karhulan lasitehtaalla ja parhaillaan Metsäliiton palveluksessa Virkkalassa. Pusulan Ariman tehtaalla oli Bertlingejä vielä tämän vuosisadan alussa.

230. Zeitzit tulivat Ävikiiin v. 1777. Ensimmäinen oli v. 1718 Saksassa syntynyt Johan Georg (Jürgen) Zeitz. Hän oli Ävikissä v. 1777—1794 ja Inkereellä 1795—1796. Koska hän tällöin oli jo 80 ikäinen saattoi hän jäädä Inkereelle. Vaimo Kaisa kuoli Ävikissä v. 1825 kylmänvihoihin. Zeitzejä elää nykyisin Kuusjoen Skraadarlan kylässä ja muuallakin tällä nimellä. Suommennosta Seise käytetään myös.

Koska seuraavat puhaltajat, jotka tehtaalle tulivat, olivat yleensä jo nyt mainittujen sukujen jälkeläisiä, mainitaan heistä vain tärkeimmät tiedot Ävikin osalta. Uusina tulevat suvut todetaan myös.

16. Paulus Björn, vanhan Björnin Ävikissä 1762 syntynyt vanhin poika, joka muun perheen kanssa lähti v. 1781 Tuorsniemelle, jossa kuoli v. 1818.

229. Hans Georg Zeitz s. 1762 Sandön lasitehtaalla Ruotsissa. Vanhan Zeitzin poika, Ävikissä v. 1780—1794. Siirtyi isänsä kanssa v. 1795 Inkereelle, jossa hukui jokeen 5. 7. 1798 Kajalan alapuolella.

4. Somerolla 22. 6. 1757 syntynyt Johan Appelgren oli puhaltajana v. 1781—1819. Hänen isänsä oli Ävikissä kirstuntekijänä ja lasinkantajana toiminut Matts Appelgren. Ensimmäinen vaimo oli alkujaankin somerolaisen lasinpuhaltajan Michel Åbergin tytär Eva Lisa s. 1767. Toinen vaimo oli Britha Mattsdotter Somerolta.

18. Daniel Blekman oli Ävikissä v. 1782—1829. Hän oli syntynyt Somerolla 20. 11. 1762, hänen isänsä oli Ävikin leimaaja Johan Blekman. Ävikin tehtaan palon jälkeen Daniel Blekman sai Hämeen-Uudenmaan laamanninoikeuden päätöksellä v. 1834 syytingin Ävikistä oltuaan 53 vuotta tehtaan palveluksessa ja palveltuaan 8 herran aikana. Blekmanin I vaimo oli Hans Göran Waltzerin leski Helena (Nyberg), toinen vaimo oli Anna Maria Löngren.

180. Turussa 1766 syntynyt Anders Söderberg oli oppilaana Ävikissä v. 1782—1785 ja sen jälkeen vuoden puhaltajana. Sitten alkoikin lähes kaikki Suomen lasitehtaat käsittänyt kiertely, joka ulottui Ruotsin Sandörsundiin, jota on pidettävä maailman pohjoisimpana lasitehtaan. Kun hän palasi sieltä Nybyhyn laitetiin papinkirjaan merkintä «Utan betyg, hustru sine nomine, dotter sine testimonia». Samanaikaisesti muihin Söderberg-nimisiin lasinpuhaltajiin ei ole todettu olevan sukuyhteyksiä.

132. Johan Pahlberg oli Ruotsista ja syntynyt 1755, mutta ei tiedetä, miksi hän oli oppilaana Ävikissä v. 1782—1785 ja puhaltajana vuoteen 1789. Hänen vaimonsa oli Enewald Waltzerin tytär Anna Elisa. Kierteli paljon ja poikkesi ilmeisesti sukuloimaan v. 1794—1795 Ävikiiin. Täältä hän lähti Sysmään Liikolan lasitehtaalle vuosiksi 1796—1798 eli koko mainitun tehtaan toiminta-ajaksi. Mukana oli myös lasinpuhaltajapoika Johan Henric, jonka jälkeläisiä ovat mm. Lahden Lasitehtaalla viime vuosina työskennelleet konttoripäällikkö Bengt Linderborg ja teollisuusmyyn-

nin päällikkö Erik Linderborg.

86. Henrich Hymanderkin oli paikkakunnalta. Ävikissä hän oli vuodet 1783—1794, minkä jälkeen hän muutamien muiden kanssa lähti perustetulle Inkereen lasitehtaalle. Hän, eivätkä hänen molemmat poikansa, kaan palanneet enää koskaan Ävikiiin. Perhe siirtyi Pirttikylän Bergan tehtaalle ja suku kulkeutui edelleen Mustasaaren Grönvikin tehtaalle ja Smedsbyn kylään.

227. Georg Winterbäck oli myös somerolaisia. Hän oli syntynyt v. 1761 ja kuoli v. 1810 Ävikissä keuhkotautiin. Oppilaana ja puhaltajana hänet mainitaan v. 1783—1810.

226. Edellisen poika Gabriel Winterbäck ei jostain syystä esiinny lainkaan Ävikissä, Nuutajärvellä hän oli puhaltajana v. 1808—1823. Kiertelyn jälkeen hän asettui v. 1827 Bergaan, jossa kuoli 1843. Gabrielin tytär Agata Fredrica Winterbäck oli lasinpuhaltaja Johan Adolf Gillbergin ensimmäinen vaimo.

158. Pitäjän henkikirjat mainitsevat v. 1791 lasinpuhaltajaksi Simon Silanderin. Ilmeisesti hän oli enemmän pitäjän lasimestari ja tunnettu puuseppä kuin varsinainen lasinpuhaltaja. Hänen poikansa vaimo oli kuitenkin Johan Waltzerin tytär Regnata Albertina s. 17. 4. 1787.

210. Michel Waltzer s. 8. 2. 1769 Ävikissä oli jo kolmannen polven ävikilaisia. Hän oli käynyt Turun katedraalikoulua v. 1782—1783. Ävikissä hän oli kuitenkin lasinpuhaltajana jo v. 1791—1796. Sen jälkeen Inkereellä v. 1797—1802 hyttimestarina ollessaan omisti tehtaasta 1/12 osan. Ollessaan ennen Suomen sotaa Bergan tehtaalla kärejä ruukinpatruuna Sjöbergin kanssa palkoista. Katedraalikoulu antoi ilmeisesti hyvän pohjan käytännönkin elämälle. Michelin vaimo oli Lillpullolan rusthollarin tytär Anna Margareta Lignell. Kolmesta pojasta tuli lasinpuhaltaja ja kaksi tyttärtä avioitui lasinpuhaltajien kanssa, tytär Maria Gustava avioitui Johannislundin kirjanpitäjän Hinric Hjortin kanssa ja omistivat Tourulan lasitehtaan v. 1835—1855. Michel Waltzer kuoli Bergassa 1809.

155. Johan Anders Schmidt oli Anders Schmidtin poika. Ävikissä hän oli v. 1792—1794. Ollessaan osakaana 1800-luvun alussa Mariedalin tehtaaseen hän rettelöitsi paljon ja joutui usein kutsutuksi kärejille. Hän ei kuitenkaan mennyt useinkaan vaadittuna aikana ja muutenkin halveksi oikeutta. Hän livisti Ruotsiin sodan 1808—1809 aikana. Kun hän 1820 palasi Turkuun vangittiin hänet ja lähetettiin Hämeenlinnan vankilaan, jossa ei lainkaan tiedetty miksi mies on vangittu. Tästä huolimatta hän joutui olemaan vankilassa vuoteen 1836, jolloin kuoli. Syy vankeuteen oli oikeuslaitoksen moninainen loukkaaminen.

208. Johannes (Johan) Waltzer s. 31. 8. 1774 Ävikissä, oli tehtaalla v. 1799—1804 ja hyttimestarina v. 1805—1828. Hän kuoli 7. 4. 1828 Ävikissä. Vaimo oli Uskelan Kaukolan Knapin rusthollarin tytär Anna Ericdotter. Vanhin poika tuli ylioppilaaksi katedraalikoulusta, tytär Maria Wilhelmina avioitui Kimalan kartanon omistajan, hovioikeuden auskultantti Jacob Avellanin kanssa ja tytär Gustafa Magdalena avioitui lasinpuhaltaja Christian Fallerin kanssa. Tämä omisti Ojakkalan lasitehtaan Vihdissä.

nelleen Ävikissä. Toiseksi vanhin puhaltajapoika oli 13-vuotias, kun perhe 1781 muutti Tuorsniemeen.

152. Anders Schmidt oli Ävikissä v. 1760—1783, minkä jälkeen hän muutti omistamalleen Mariedalin lasitehtaalle Sipooseen. Hän oli syntynyt 1738 Saksissa. Hänen kolmas vaimonsa oli Gottfrid Titzin tytär Dorothea. Schmidtit ovat erittäin laaja lasinpuhaltajasuku Euroopassa. Kolmesta pojasta tuli lasinpuhaltaja ja tytär Maria Magdalena avioitui Ävikin ruukinraätäli Hindric Stenmanin kanssa ja näiden poika edelleen oli Mariedalin puhaltaja Johan Gottfrid Stenman, jonka vaimo oli lasinpuhaltaja Johan Adam Fallerin tytär. Fallerit ovat ehkä laajin puhaltajasuku Suomessa 1800-luvulla, mutta jostain syystä he karttoivat Ävikia, vaikka sinne oli muitakin avioiteita.

192. Vuonna 1716 syntynyt ja Casimirsborgin tehtaalla Ruotsissa v. 1772 kuollut Johan Casper Wagner oli Ävikissä vain vuoden 1762. Ruotsissa hän oli aikaisemmin ollut Strömin lasitehtaan omistaja.

72. Michel Hartlin oli Ävikissä v. 1764—1780, minkä jälkeen suvusta Björnien tavoin tuli tuorsniemeläinen. Hartlin oli syntynyt 1732 (1736) ja kuollut Tuorsniemessä v. 1810 kivitautiin. Hänen pojanpoikansa, lasinpuhaltaja Carl Gustaf Hartlin kaatui Puolan sodassa 20. 8. 1831, jolloin Suomen kaarti oli isännän käsystä kukistamassa puolalaisten vapaustaistelua, sotaretki, josta muuten ei ole kehdattu paljon puhua. Hartlinien veljeksistä avioitui Tuorsniemessä kaksi Stormin tyttärien kanssa. Kaikkiaan näitä sisaruksia liikenä lasinpuhaltajille neljä, joten sukulaisuutta tuli näiden kautta moneen suuntaan.

206. Vanhan Enewald Waltzerin poika Hans Göran oli Ävikissä v. 1765—1779. Hän kuoli v. 1779 polttotautiin. Hänen vaimonsa oli Helena Nyberg, joka leskenä avioitui Daniel Blekmanin kanssa, Helena Nybergin sisar Anna oli naimisissa Helenan miehen veljen, Johanin kanssa ja sisar Kristina Abraham Wikstedtin kanssa.

207. Edellisen veli Johan Waltzer tuli vuotta myöhemmin puhaltajaksi. Vuodesta 1790 hän omisti Nummelan kestiekievarin, jossa kuoli 1803. Johan Waltzerin tytär Anna avioitui Ävikin tehdasseurakunnan pastoriin Anders Gustaf Lönnrothin kanssa. On valitettavaa, että tämän seurakunnan kirjat paria pientä lukuunottamatta ovat kadonneet. Johanin poika Johan oli itsellinen Pitkäljärven Nummelassa ja hänen vaimonsa Loimaan lukkarin tytär Susanna Pikander. Regnata-tytär taas avioitui pitäjänraätäli Jacob Silanderin kanssa. Sekä Pikander- että Silander-nimet esiintyvät myöhemmin lasinpuhaltajina.

211. Wikstedtin veljekset olivat myös paikkakuntalaisia. Vanhempi veli Abraham tuli tehtaalle v. 1767 aloittaen lasinpuhaltajaoppilaana, siten seurasi kahdeksan vuotta halonkuivaajana ja v. 1789—1812 lasinpuhaltajana. Hän kuoli v. 1823 Ävikissä halvaukseen. Vaimo oli Kristina Nyberg, jonka kaksi sisarta olivat myös lasinpuhaltajien vaimoina.

213. Eric Wikstedt tuli 12-vuotiaana veljensä kanssa v. 1767 lasinpuhaltajaoppilaaksi. Hän kuoli v. 1801 Ävikissä. Hänen vaimonsa oli Enewald Waltzerin tytär

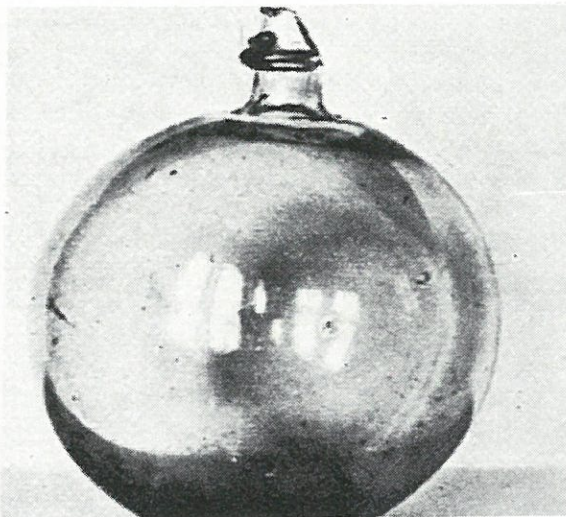
Anna Maria Magdalena. Anna oli Waltzerin viimeinen lapsi. Leskihän avioitui Bertlingin kanssa.

Kun Anna Wikstedt kuoli Ävikissä v. 1826 todettiin perunkirjoituksessa hänen niukka omaisuutensa, joka tuskin riitti maahanpanoon. Heidän v. 1780 syntynyt poikansa Johan Christopher oli lasinpuhaltaja, mutta ei koskaan työskennellyt Ävikissä — kuudella muulla tehtaalla sentään. Johan Christopher Wikstedtin jälkeläisiä elää Riihimäellä Mäki-nimisinä. Eräs jälkeläisten haara omisti Silvén-nimisinä Johannislundin lasitehdasta Kiikalassa.

128. Suureen varallisuuteen pääsi Ävikissä puhaltajana v. 1768—1800 ollut Petter Nycander (Nijcander). Hän oli syntynyt 1745 ja kuollut v. 1811. Perunkirjoituksessa on maininta «konstnär och glasmästare». Hänen vaimonsa oli piika Eva Renata Limatia. Heidän tyttärensä Catharina Lovisa avioitui lasinpuhaltaja Emmanuel Björnin kanssa Mariedalista. Tämäkin perhe oli perunkirjojen mukaan hyvin varakas.

156. Aikaisemmin mainitun Schmidtin poika oli Johan Gottfrid Schmidt. Ävikissä hän oli v. 1774—1781 ja siirtyi sitten Mariedaliin, josta omisti myöhemmin 1/6 osan. Hänen vaimonsa oli Dorothea Redentz. Kannaksella Kukkolan lasitehtaalla oli Redentz-nimisiä puhaltajia jo 1770-luvulla ja näin ilmeisesti on tapahtunut harvinainen kanssakäyminen Venäjän puolelle. Johan Gottfrid Schmidt oli syntynyt 1757 Saksassa ja kuoli 1808 Ävikissä, vaikka oli ollut Mariedalissa töissä viimeiset 27 vuotta.

9. Ensimmäisten mukana tulleen Bertlingin poika Johan Henrik Bertling tuli tehtaalle puhaltajaoppilaaksi v. 1775 ja puhaltajaksi vuosiksi 1782—1785. Sitten hän lähti kiertelemään eikä enää palannut Ävikiin. Aluksi hän meni Iin pitäjän Nybyn lasitehtaalle 14 vuodeksi, sieltä Ruotsin puolelle Sandörsundiin viideksi vuodeksi, sitten lähelle syntymäseutuja Inkereelle Uskelan pitäjään, jossa hänet v. 1823 mainitaan vanhukseksi. Tästä huolimatta hän oli puhaltajana Mäntsälän Sälinkäällä v. 1824—1827, mutta palasi Inkereelle v. 1827. Kolme hänen pojistaan eli aikuisiksi ja seurasi isän ammattia.

Heijastuspallo, jota varsinkin käsityöläiset käyttivät päre- ja kynttilävalaistuksen tehostamiseksi. Ävikin vanhimpia tuotteita.

«Onpa täällä ihmeen kaunista», ajattelee Petteri. Punaiset korallipuut huojuvat vihreässä vedessä ja eriskummallisia meren olentoja lipuu heidän ohitse. Portti avautuu ja ihanan puutarhan keskellä hohtaa helmiä ja kultaa välkehtivä linna.

«Nyt olet merenkuninkaan valtakunnassa etkä täältä pois pääse», ilkkuu toinen vartija. Linnasta kantautuu lumoavaa soittoa ja joku laulaa vienolla äänellä kuutamosta ja kaislojen hiljaisesta huojuunnasta aavalla meren rannalla. Laulu on kaunis ja surullinen. Samassa avautuvat mahtavan suuret ovet ja Petteri työnnetään merenkuninkaan eteen.

«Tässä on taas yksi tungettelija, teidän majesteettinne», sanoo miekkakala ja kumartaa niin, että lattia kahta. «Vai niin, vai niin,» mutisee kuningas hypistellessä metriä pitkää partaansa, «no, kukas sinä sitten olet ja miksi olet tullut tänne?»

«Minä olen peikkopoika Petteri satumetsästä enkä minä tänne tahtonut tulla, mutta kun kaaduvin vahingossa rantakivellä ja sitten virta vei ja sitten vartijat otivat minut», selittää Petteri itku kurkussa.

Samassa kuuluu kovaa puusikutusta. Rapu Raksutaja sieltä tulee ja tietysti takaperin.

«Voi, voi, teidän majesteettinne. Tulimpa ajoissa. Tämä kiltti peikkopoika pelasti henkeni, kun hänen ilkeät veljensä lykkäsivät suuren kiven pyrstöni päälle. Oi, oi, vieläkin koskee.»

«Jaaha. No se muuttaa asian. Minnekkäs sinä olit menossa poikasi? » kysyy merenkuningas lempeällä äänellä.

«Isoisän 800-vuotisjuhlaan Peikkosaarelle», vastaa Petteri kumartaen kohteliaasti. Silloin kuningas viheltää kaksi kertaa ja heti ilmestyy Ahven Aartenvartija paikalle.

«Tuo aarrekammiosi tänne tälle peikkopojalle kuunsadesilkkinen puku ja kultaiset sandaalit jalkoihinsa. Ja sitten. Otappa seitsemänneistä arkusta se kultahelainen merenvahapiippu ja aseta se kauniisti helmillä koristeltuun rasiaan? Kiiruhda. Täytyyhän sinun viedä lahja isoisällesi. Minäkin ennen nuorempana — odotas kun mietin — niin, taitaa olla jo kolmesataa vuotta sitten — nousin peikkosaaren rantaan soittamaan ruokopilliäni» puhelee meren kuningas.

Sitten hän lyö käsiään yhteen ja heti ajavat hienot vaunut linnan eteen. Kuningas itse tulee saattamaan Petteriä.

«Vie tämä vieraani Peikkosaaren rantaan,» sanoo hän vaunujen eteen valjastetulle hauenvonkalelle. Tä-

mä heilauttaa pyrstöään, ja tuskin Petteri on kaikessa komeudessaan päässyt istumaan, kun alkaa huimameno. Petteri ei ehdi laskea kuin kymmeneen ja silloin vaunut jo karahtavat Peikkosaaren rantaan.

Kuu on juuri noussut ja koko vierasjoukko rientää katsomaan mikä ihmeen prinssi sieltä saapuu.

«Voi, tämänhän on meidän Petteri!» huutaa peikkoaiti. «Missä olet ollut ja mistä olet saanut noin hienon puvun ja mikä on tämä kaunis rasia?» kyselevät kaikki yhteen ääneen.

«Se on jännittävä juttu,» sanoo Petteri, «mutta, nyt minun on valtava nälkä. Onko säästetty mitään herkkua?»

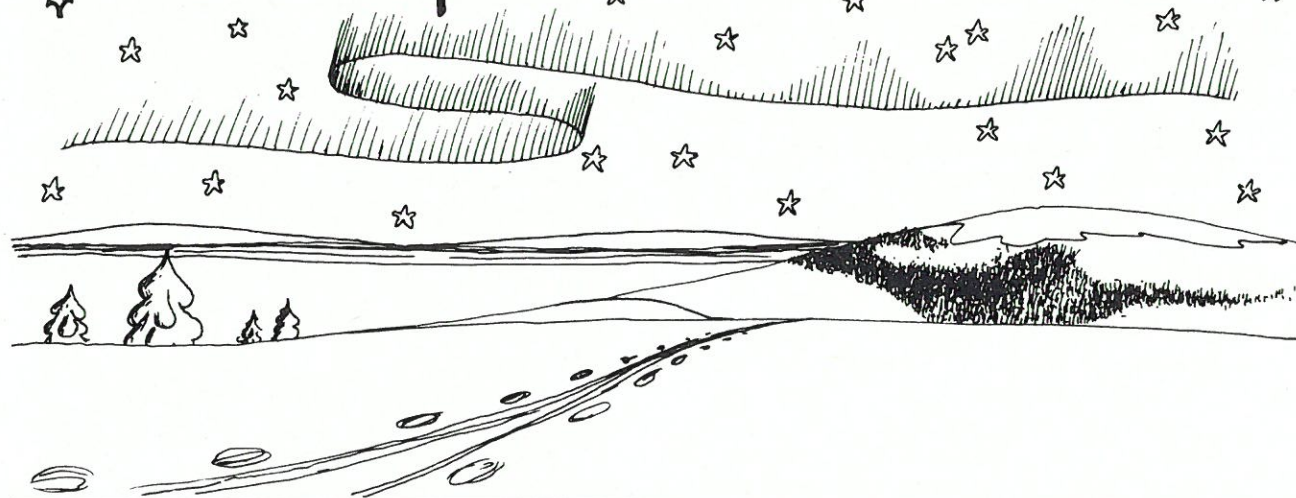
«On, on», kuiskaavat keijukaistytöt. «Pilotimme sinua varten suuren kulhon hämähäkkikeittoa», «Aah,» huokaa Petteri.

«Ai niin, minulla on tässä merenkuninkaan lahja isoisälle? Ole hyvä: rakas isoisä. Loput kerron sitten, kun olen syönyt kaikkien kunnon peikkojen suurinta herkkua: ihanan mehukasta hämähäkkikeittoa.»

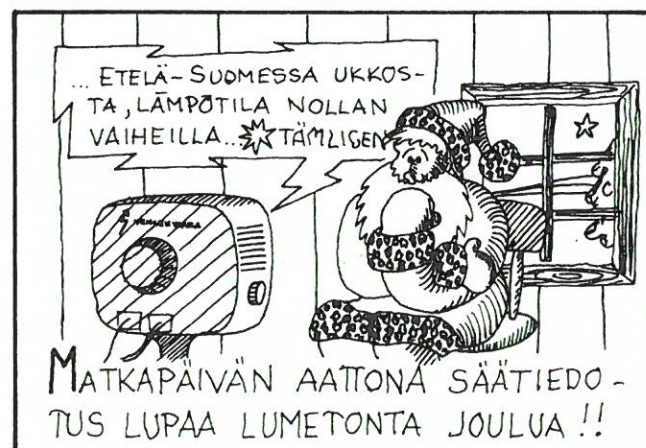
Niin jatkuvat juhlat, ja kaikki ovat iloisia, paitsi ne kuusi tuhmaa peikkopoikaa, jotka häpeissään soutavat kotiin?

Joulupukin matkassa

Joulupukin työn karu arki lienee meille useimmille tuntematon. Tutustukaamme nyt siis pukin työn "näkymättömään" puoleen.

Som föregående intervjuer, vare öfverens kam
 mitt och skiftet intygat i det följande
 Åke Zidbäck
 Carl Wiens
 Att vi med föregående skifte och Liquidation
 finns o. a. i de alla delar förmögde. Rätt till
 våra namn under skiftet. och Bama sking
 under skiftet. och Bama sking
 för skiftet är
 Gottfrid Titz. Petter Titz. Nypu som hvar
 mm. Nypu som hvar
 Joh. Martensson
 Efter anmodan, d. de från samman
 och det laga är hvar öfverens
 Joh. Walzer
 Glas makare vid skiftet
 d. de öfverens
 Petter Nijcander

Gottfrid Titzin vaimon Hedvig Munckin kuoleman jälkeen pidetyn perunkirjoituksen loppusivu elokuun 20. päivänä 1784. Omaisuuden jaon suoritustiehenä ovat olleet Ävikin omistajiin kuuluneet Zidbäck ja Wiens. Muita nimiä ovat leski Gottfrid Titz, poika Petter Titz, vävy Mårtensson ja lasinpuhaltajat Johan Walzer sekä Petter Nijcander.

korkeatasoisen ammatin vaatimuksia että työnantajan toiveita.

Lasialalle jääneistä Waltzereista todettakoon vielä, että eräs suvun haara on päätenyt Karhulaan, jossa Rauli Waltzer on Karhulan tehtaan ylityönjohtaja ja hänen veljensä Pentti on Kymen peruskoulun johtaja ja nykyisen Sosialistisen työväenpuolueen puheenjohtaja. Näiden isän veli Uno Oscar Waltzer on Riihimäen sankarihaudassa.

5. Ensimmäinen paikallinen henkilö lasinpuhaltajana oli Salomon Bergsten, joka oli syntynyt 1734 ja kuollut keuhkotautiin Ävikissä 1779. Hänen lapsiaan ei jäänyt puhaltajiksi.

101. Salomon Kempe oli myös paikkakuntalaisia. Hän oli puhaltajana, sulattajana ja lasinvetäjänä v. 1757—1781. Viimeksi mainittuna vuotena hän kuoli Ävikissä. Hänen poikansa Salomon, s. 1767, oli aluksi reservisotilas, sitten tehtaalta suutarina ja sorvarina.

232. Myös Michel Åberg oli paikkakunnalta. Hän oli syntynyt 1734 ja oli aluksi tilientekijänä, mutta vuodesta 1758 vuoteen 1789 puhaltajana. Myöhemminä

vuosina hänet mainitaan ruukinrengiksi. Hän kuoli Ävikissä 1814 sokeana.

Sokeus mainitaan useita kertoja Ävikin puhaltajien yhteydessä. Se oli ilmeisesti ns. lasinpuhaltajan sokeutta tai kaihia. Kirkkaaseen lasimassaan katsominen ja kuumuus vaikuttivat näkökykyyn.

Michel Åbergin tyttären Anna Sofian I mies oli Ävikin vahtimestari Matts Wikstedt ja II puoliso rustholarin poika Gustaf Nilsson Lautelan Vihmolasta. Yksi pojista käytti äitinsä peruskirjoituksessa v. 1816 nimeä Benikoja.

15. Seuraavana ulkomaalaisena — tosin vain Ruotsista — tuli Paul Björn. Björneistä tuli myöhemmin Tuorsniemen ja Nuutajärven lasitehtaitten käyntipaikoja. Kun tuli kiistoja isäntien kanssa, ostettiin veljesparvi aina uudelle, alkavalle tehtaalte.

Björnejä oli Tukholman lasitehtailla jo 1600-luvulla. Paul Björn oli syntynyt Ruotsissa 1736 ja kuollut 1797 Tuorsniemessä halvaukseen. Björn oli Ävikissä v. 1758—1762, sitten pari vuotta Ruotsissa ja taas v. 1766—1780 Ävikissä. Hänen neljästä puhaltajapojastaan vain vanhimman, Pauluksen, mainitaan työskent-

Someron Ävikin

lasinpuhaltajat v. 1748—1833

Aimo Löfberg

Vuonna 1971 valmistunut tutkimukseni käsitteli Suomessa 1748—1860 työskennelleiden lasinpuhaltajien kansallisuksia, sosiaalista taustaa sekä muuttoliikkeitä tehtaalta toiselle. Uudessakaupungissa 1681—1685 toiminutta tehdasta ei ole syytä tässä mielessä tarkastella, koska puhaltajat tulivat Ruotsista ja menivät muutaman vuoden päästä sinne takaisin jättämättä mitään perinnettä. Myös ns. Vanhan Suomen eli Kannaksen tehtaaita ei v. 1748—1860 ole käsitelty, koska työntekijävaihto muuhun Suomeen rajoittuu vain pariin tapaukseen. 1800-luvun lopulla tämäkin muuttoliike oli runsasta.

Tutkitun ajan 233 lasinpuhaltajaa on aakkosjärjestyksessä numeroitu. Tätä numerointia käytän seuraavassa esittelyssä ikään kuin runkona.

Someron nimipastorin Erics Boreniuksen pojan C. P. Boreniuksen v. 1774 julkaistussa väitöskirjassa, joka käsitteli Someron historiaa ja talouselämää kerrotaan, että lasitehdas aloitti neljällä puhaltajalla.

Nämä neljä olivat tulleet Ruotsista, mutta kolme heistä oli hiljan saapunut Ruotsiin kotiseuduiltaan Keski-Euroopasta — lähinnä saksaa puhuvilta alueilta.

Esittelen ensimmäiset tulijat hiukan tarkemmin, sillä heidän sukunsa ovat pitkäksi ajaksi jääneet vaikuttamaan maahamme. 189. Gottfrid Titz oli syntynyt v. 1726 Hampurissa ja oli ollut Ruotsissa Koston lasitehtaalla sisarensa miehen Johan Fromin oppilaana. Titzin ensimmäisestä vaimosta ei tiedetä oikeastaan mitään. Tämä on saattanut kuolla jo ennen Titzin Suomeen tuloa. Osoituksena ammattikunnan arvostuksesta on se, että Titz avioitui Ävikissä Vihdin Härkälän kartanon omistajan Märten Munck af Fulkilan ja Someron rovastin Jacob Ritzin Catarina-tyttären tyttären Hedvig Sofia Munckin kanssa.

Lokakuussa v. 1748 eli runsas vuosi ennen vihkimistä ävikiläinen Anna Stina Hansdotter oli saanut Titzin pojan.

Titzin pojat menestyivät hyvin eri ammateissa. Yksi muutti v. 1788 Leppävirroille ja suku elää siellä vieläkin. Näiden jälkeläisistä eläinlääkäri Kaarle Thitz murhattiin vapaussodan aikana ja yksi kaatui talvisodassa. Gottfrid Titzin poika Anders Gustaf oli tunnettu taidemaalari, jonka jälkeä ovat mm. Pyhtään kirkon apostolien kuvat. Myöhempiä jälkeläisiä on v. 1899 kuollut amiraali Ernst Thitz.

54. Johan From oli aviossa Gottfrid Titzin sisaren kanssa. From viipyi Ävikissä viisi vuotta ja palasi Ruotsiin, jossa oli Koston hyttimestarina parikymmentä vuotta. Fromilla oli kymmenen tytärtä, joista kaksi eli aikuisiksi.

8. Johan Chrostopher Bertlingin alkuperää ei ole selvitetty, mutta Limmaredin lasitehtaalla Ruotsissa kuoli v. 1754 lasinpuhaltaja Johan Bertling, joka oli syntynyt v. 1681. Hänen poikansa oli nimeltään Rudolf ja Ävikissä mainitaan v. 1753—1761 puhaltaja vain nimellä Rudolf. Muita tietoja hänestä ei ole. Hän voi olla Johan Bertlingin veli.

Johan Bertling oli syntynyt 1730 ja kuoli Ävikissä 1783 punatautiin. Hänen vaimonsa oli Enewald Waltzerin leski. Waltzer oli yksi neljästä Ävikin aloittajasta. Näin vieraalle maalle leskeksi joutuneen asema järjestyi mukana olleen poikamiehen toimesta, vaimo tosin oli 12 vuotta vanhempi. Tämä vaimo oli lasinpuhaltaja Gottfrid Titzin sisko ja siis myös Fromin vaimon sisko. Sukulaisuutta oli siis runsain mitoin, mutta pysyiväthän taidot ja salaisuudet suvussa ja ainakin ensi alkuun pitkäjärväläisiltä piilossa.

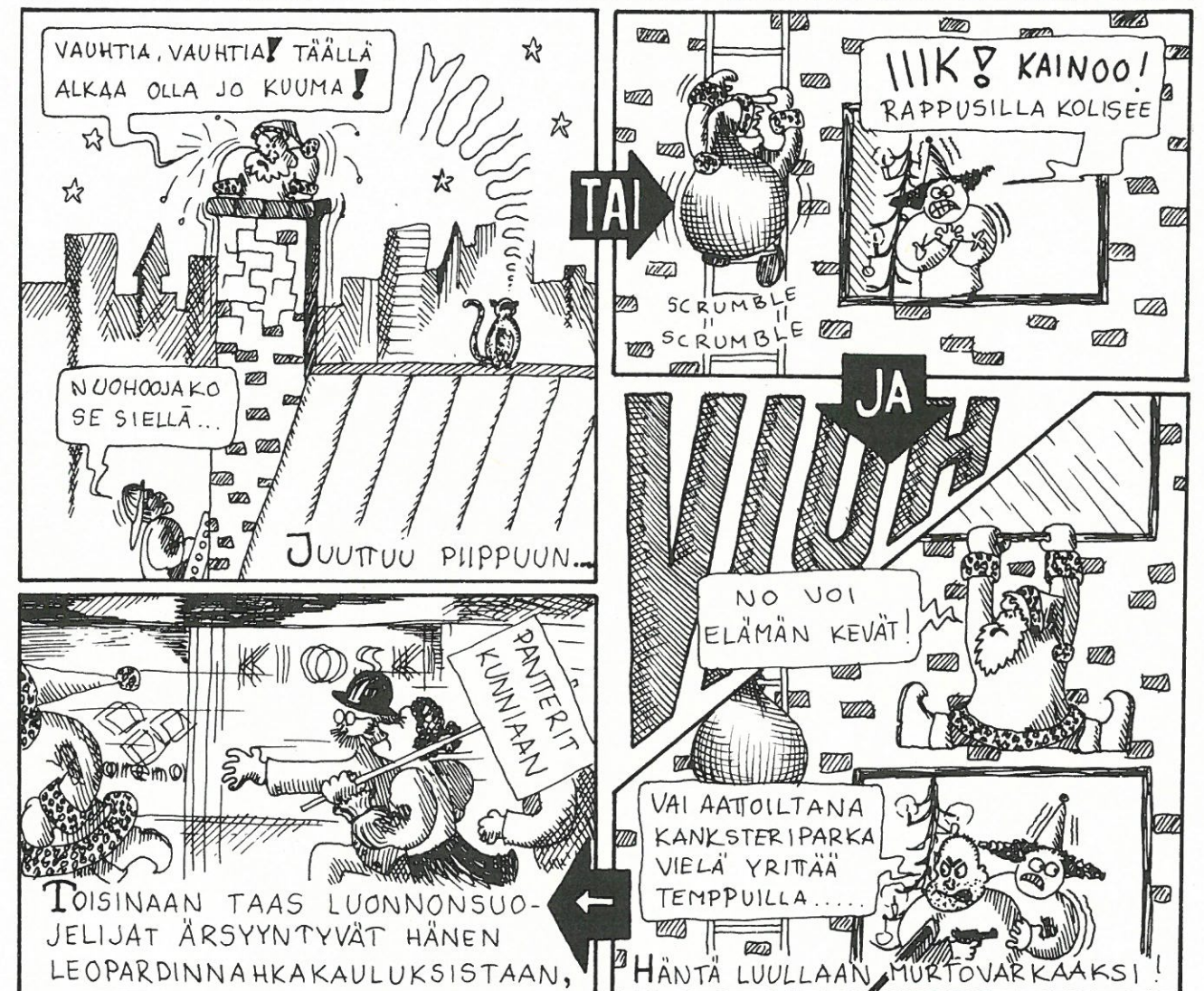
205. Enewald Waltzer oli neljäs Ävikin alkuryhmästä. Hän oli syntynyt 1720 Pommerissa ja kuoli jo 1752 Ävikissä. Hänen vaimonsa oli Anna Catharina Titz, joka miehensä kuoltua avioitui Bertlingin kanssa. Gottfrid Titzin ja hänen kahden siskonsa kautta kaikki Ävikin aluksi tulleet puhaltajat olivat sukua keskenään.

Waltzerien laajasta suvusta katsottakoon vain muutamia piirteitä. Yksi pojista jäi lasialalta pois ja oli pitäjän puuseppänä Somerolla Rautelan Suutelan torpassa, joka tästä miehestä tai paremminkin hänen ammatistaan sai nimen Nikkarin torppa. Yksi tämän puuseppä poijista muutti monien vaihteiden jälkeen Lopen pitäjään. Näin muodostui erittäin laaja Lopen — Vihdin — Riihimäen seuduilla oleva suku. Karkkilan hautausmaalla on useita Waltzer-nimiä. Eino Waltzer täytti Lopen Sajaniemessä muutama vuosi sitten 60 vuotta.

On myös todettu, että Kumelan lasitehtaan nykyinen hyttimestari Toivo Paunila on äitinsä puolelta 7. polvea Enewaldin jälkeläisiä. Toivo Paunilan poika Pekka on lasinpuhaltajana Kumelassa ja 8. polvea tätä sukua.

Koska esitykseni Ävikin tehtaan lasinpuhaltajista rakentuu työhöntulojärjestykseen, mainitaan kunkin suvun jälkeläinen seuraavassa vain silloin, kun hän tulee puhaltajaksi Ävikin.

Ilmeistä kuitenkin on, että puhaltajat ovat pitäneet poikiaan «kesätoissa» ja muuten mukanaan jo varhaisessa vaiheessa. Näin on myös voinut suorittaa käytännön ammatinvalintaa eli kenestä kannattaa tehdä lasinpuhaltaja ja kenestä taas jonkin muun ammatin mies. Tämä oli kovaa ja vapaaehtoista kontrollia joka suosi sekä

Enkelin kyynel

Ester Ahokainen

Mirkka-Maarit leikki eräänä päivänä kotinsa pihalla. Koivunlehtiäirakat olivat juuri valmistumassa ja hän aikoi panna ne aurinkokivelle paistumaan, kun yhtäkkiä alkoi kuulua nyyhkytystä.

Mistä se kuului? Kuka itki? Mirkka-Maarit katseli ympärilleen, mutta ketään ei näkynyt. Hän juoksi rakennuksen taakse katsomaan. Ei sielläkään ollut ketään. Mirkka-Maarit joutui aivan ihmeisiinsä. Kuka kumma nyyhkytti?

Katsellessaan ympärilleen hän huomasi kirkkaiden pisaroiden putollevan nurmikolle ja muuttuvan ihaniksi kukiksi. Mutta mistä pisarat tulivat? Eihän nyt satanut.

Hän katshti ylös taivaalle, ja katso: pilven reunalla istui pieni enkeli ja itki katkerasti.

— Mitä sinä itket? Mirkka-Maarit kysyi.

— Kun en voi lentää, enkeli surullisena totesi.

— Et voi lentää! Oletko sitten loukannut siipesi?

— Olen ollut ilkeä ja tottelematon sisarilleni. Rangaistukseksi siitä kadotin kimpun siipisulkiani. Nyt en voi lentää, en voi, enkeli vaikeroi.

— Enkö voisi etsiä niitä sinun puolestasi? Mirkka-Maarit tiedusteli.

— Ei irronneita sulkia voi enää uudelleen kiinnittää. Ja lisäksi ne ovat lentäneet kaiken maailman tuuliin, enkeli nyyhkytti.

— Sepä ikävää. No, mitäs sitten teemme? Eikö irronneitten tilalle kasva uusia sulkia?

— Kasvaisi kyllä, jos vain keksisin jotain tottelemattomuuteni sovitukseksi. Jokaisesta hyvästä työstä kasvaa yksi uusi sulka siipeeni. Mutta minä en keksi mitään — en keksi.

— No, hyvä kun kerroit. Sittenhän voinkin auttaa sinua!

— Kuinka? Miten se on mahdollista?

— Katsos, jokainen kyneleesi, joka putosi tänne alas, on muuttunut ihanaksi kukaksi. Minä ilahdutan niillä monien mieliä sinun puolestasi.

— Sinähän olet ystäväni, enkeli liikuttuneena totesi, ja taas vierähti joukko kyyneliä.

Mirkka-Maarit kokosi sylinsä täyteen tuoksuvia kukkia, jotka olivat kasvaneet enkelin kyynelistä. Kukut sylissä hän lähti mieluiselle kierrokselle.

Mummi vietti vanhuuden päiviään omassa mökisään. Hänelle kukat olivat aina tervetulleita. Ne virkistivät mieltä ja loivat aurinkoa pilvisinäkin päivinä. Sinne siis ensimmäinen kimppe.

Lasten päiväkodin suureen ruokapöytään rehevä, värikäs kukkavihko isoon maljakkoon. Se piristi ja vauhditti ruokailua ja virkisti hoitajienkin mieltä.

Sitten Mirkka-Maarit muisti sairaalan. Siellä, jos missä, kaivattiin kukkia vuodepöydälle. Kaikilla sairaille ei ollut omaisia eikä ystäviä. Sinnepä hän viekin monta kaunista kimppua. Kukut vain näyttivät lisääntyvän sitä mukaa, kun hän jakoi niitä. Yllättyneet huudahdukset ja kiitolliset katseet seurasivat pienen kukkatyön askeleita hänen poistuessaan osastolta.

Yksi kukka oli enää jäljellä. Sen Mirkka-Maarit vei tietysti omalle äitikullalleen.

— No, kuinka on nyt siipiesi laita Mirkka-Maarit kysyi kotipihaan ehdittyään enkeliltä.

— Oi hyvä ystävä! Siipeni ovat jälleen ennallaan, vieläpä entistäänkin ehommat. Kiitos sinulle siitä!

Sitten enkeli lentää liihotti suoraan Mirkka-Maaritin kotipihaan ja antoi hänelle pienen hennon taimen.

— Istuta tämä kotipihaasi! Se kukkii joka kesä rehevästi keväästä syksyyn. Sinulla on hyvä sydän ja tiedän sinun taittavan kukastasi oksia muidenkin iloksi.

Sitten enkeli painoi kevyen sukon Mirkka-Maaritin poskelle ja liiteli takaisin ylös.

Mutta Mirkka-Maaritin kotipihassa kasvaa vieläkin kukka, jonka nimi on ENKELIN KYYNEL. Se kukkii joka vuosi keskeytymättä keväästä syksyyn. Ja Mirkka-Maarit lähtee aina iloisin mielin enkelin asialle vieden kukkakimpun sinne, missä sitä kipeimmin kaivataan.

Mitä minä sitten olen löytänyt Suomen keskiajasta? Suomen kansan.

1500-luvun lopulta Suomi joutui voimakkaan ja järjestelmällisesti harjoitetun ruotsalaistamispolitiikan kohteeksi. On tietenkin muistettava, että Suomi on ollut vain yksi Ruotsin maakunnista, voidaan jopa sanoa, että sen riistetyin maakunta, joka joutui tuon tuostakin kärsimään tanterellaan ruotsalaisten järjettömä sotapolitiikkaa.

Ruotsalaistaminen oli niin voimakasta, että ajoittain Suomesta oli vaikea löytää lainlukijaa, joka olisi osannut suomalaiselle talonpojalle kertoa oikeudenpäätökset hänen omalla äidinkielellään. Tehtiinpä Uppsalan yliopistossa suunnitelma, jonka mukaan suomenkieli oli perinjuurin hävitettävä. Se piti säilyttää vain muutamissa pienissä kylissä tiedemiesten tutkimuskohteena. Maan säätyläistö oli ruotsinkielinen. Suomenkielillä ilmestyi hyvin vähän uskonnollista kirjallisuutta. Se oli tarkoitettu rahvaalle, sivistyneistölle kirjoitettiin ruotsiksi tai latinaksi.

Ruotsin vallan päätyttyä 1800-luvun alussa Suomessa tapahtui jotakin odottamatonta. Maassa puhkesi omaleimainen selvästi suomalainen kulttuuri. Suomalaiset olivat epäilemättä oma kansa, jolla oli omat perinteensä ja ajattelutapansa.

Tämä kansa, suomalaiset, ei voinut syntyä kahdensadan ruotsalaistamisvuoden aikana. Se oli syntynyt keskiajalla.

Tämän vuoksi pidän keskiaikaa ensiarvoisen tärkeänä ajanjaksona Suomen historiassa. Suomalaisen juuret kansana ovat keskiajassa.

Keskiaikaisen Suomen kansa, niin vähäinen kuin se olikin, on täytynyt olla hämmästyttävän itsenäinen ja yhtenäinen muuten se ei olisi kestänyt kahdensadan vuoden ruotsalaistamispainetta ja luonut omaa kulttuuriaan edelleenkin vieraan vallan, tällä kertaa Venäjän, alaisena.

Keskiajasta meillä on kirjoitettu hyvin vähän. Vanhemmat romaanikirjailijat näkivät keskiajan jonkinlaisena romanttisena ja verisenä hämynä eikä taloudellisen kehityksen ja heimoyhteiskunnan yhteytymisen vuosisatoina. Historiantutkijat eivät ole erikoisen kiinnostuneita keskiajasta. Sen tutkiminen vaatii paljon enemmän työtä kuin lähimenneisyyden analysointi. Se vaatii latinankielen ja vanhan ruotsinkielen taitoa sekä perehtyneisyyttä katoliseen uskontoon. Myös vanhojen käsialojen osaaminen on välttämätöntä. Kukapa näki sellaista vaivaa jos ei ole todella kiinnostunut.

Minulle keskiajan tutkiminen ja siitä kirjoittaminen on sekä mielekästä että tärkeää. Keskiajassa on meidän alkumme, Suomen kansan synty. Siellä ovat meidän ajattelumme ja toimintamme juuret. Kansakunnan synnyn ymmärtäminen auttaa meitä ymmärtämään omaa olemustamme.

Åvikin kartano järveltä päin 1800-luvun loppupuolella. Kuvan lähettänyt Somero-Seuran valokuvakilpailuun 1956 Georg Haggren.

Historiallinen romaani kansallisen identiteetin vahvistajana

Kaari Utrio

Historia on ihmiskunnan kirjoitettu muisti. Jos emme tiedä, mistä olemme tulleet ja mitä olemme tehneet, emme voi myöskään tietää mitä olemme ja minne olemme menossa. Muistinsa menettänyt ihminen hahmottomassa maailmassa. Lapsen tasolla hän yrittää mieltää ympäristöään ilman oman lyhyen historiansa antamia ohjeita.

Kokonaisten kansakunnan muisti on suunnaton aarteisto, josta kansa voi ammentaa rajattomasti tietoa itsestään ja osviittoja tulevalle kehitykselleen.

«Jokainen aikakausi painaa leimansa maahan ja kansaan» sanoo Z. Topelius. Kansakunnan historia on samalla sen identiteetti. Jokainen kansakunta kantaa itsessään menneisyyttään. Kansakunta on taipuvainen reagoimaan tapahtumiin oman sisäisen muistinsa mukaan. Perinteistä ajattelutapaa on äärettömän vaikea muuttaa tai hävittää. Sen kokevat tämän päivän poliitikot.

Yleensä ihmiset tietävät ällistytävän vähän oman kansansa kehityksestä. Suomalainen kulttuuuri ja historiallinen elämänmuoto on monelle suomalaiselle naiselle ja miehelle vieraampi kuin Villi Länsi tai amerikkalainen pikkukaupunki. Hotellin herttuatar tai John Travolta koetaan läheisemmiksi kuin Mikael Agricola tai J. W. Snellman. Kuitenkin näiden kahden herran toimet vaikuttavat jatkuvasti olennaisesti meidän jokapäiväiseen elämäämme.

Identiteetti murenee. Kansainvälinen viihde usein varsin kummallisine historiankäsitteineen luo ihmisille vääristyneen harhan entisajan jokapäiväisestä elämästä. Kaikki maailman ihmiset eivät kuitenkaan eläneet elämänsä Aurinkokunnin hovissa niin kuin Angelika.

HISTORIALLINEN ROMAANI

Historiallisella romaanilla on ollut ja tulee olemaan huomattava merkitys ihmisten ajattelutapaan. Joskus tämä merkitys on ollut suorastaan mullistava, viittaamaan Väinö Linnan trilogiaan «Täällä Pohjan tähden alla». Kansallisen ahdistuksen aikoina kirjailijat on aina koettu kansallisen identiteetin vartijoiksi, ja erikoisesti historiallisten romaanien on arveltu antavan isänmaallista voimaa. Tästä ovat esimerkkeinä sortovuosien ajalta Juhani Ahon ja Santeri Ivalon historialliset romaanit.

Historiallinen romaani parhaimmillaan pystyy rakentamaan sillan menneitten ja nykyisten polvien välille. Tämän se tekee elävöittämällä menneisyyden niin että nykypäivän ihminen näkee ja ymmärtää itsensä esivanhemmissaan.

Suuret historialliset romaanit, jotka näyttävät kansalle sen juuret, kuvaavat mennyttä elämää ja yhteiskuntaa kokonaisuutena. Historiallisen romaanin kirjoittajalla tulee olla perusteltu näkemys, sillä muuten tulos ei ole romaani vaan joukko peräkkäin asetettuja faktoja jotka voi löytää tietosanakirjastakin. Pelkkä tietojen antaminen menneisyydestä ei riitä. Tutkimuksistaan kirjailijan on rakennettava itselleen kuva aiheestaan ja aikakaudestaan, ja sen jälkeen eriteltävä se, pohdittava ajan ilmiöiden syitä ja seurauksia. Tässä suhteessa kirjailijan työ muistuttaa tiedemiehen työtä.

Mutta tiedemiehen työ ei riitä. Kirjailijan on välitettävä lukijoilleen menneisyyden ihmisen tunteet ja ajattelutapa, hänen maailmansa sellaisena kuin hän itse koki, ei sellaisena kuin nykyajan ihminen sitä katselee. Siinä on huomattava ero.

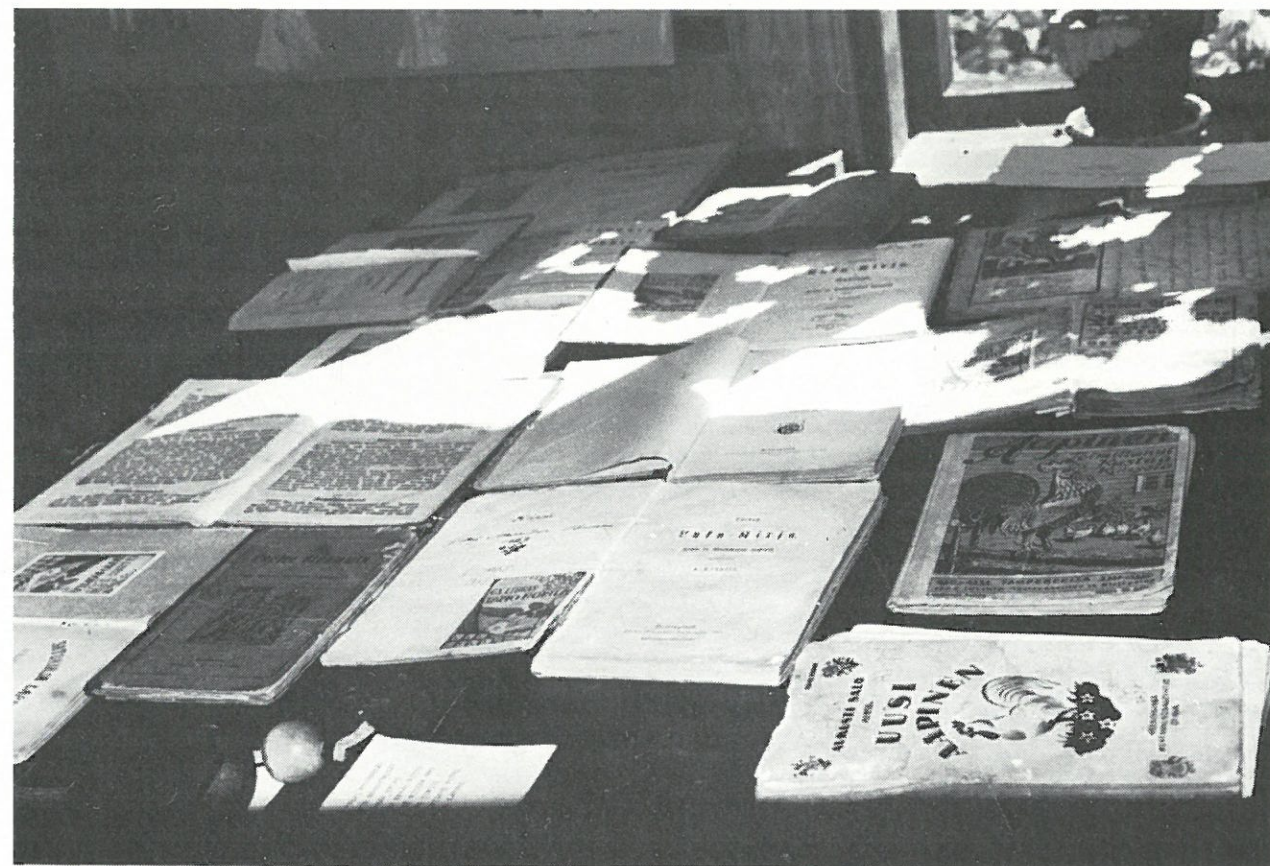
KESKIAJAN MERKITYS

Omassa tuotannossani olen keskittynyt kuvaamaan ja analysoimaan Suomen keskiaikaa. Aikakauden valinta on hämmästyttänyt monia. Keskiaikaa pidetään jopa koulujen historianopetuksessa «pimeänä», «hämäränä» tai muuten vajavaisena ja hieman häpeällisenä aikakautena kansakunnan historiassa. On ällistytävää, että vielä tänä päivänä voidaan esittää ja jopa lapsille opettaa tällaisia mielipiteitä aikakaudesta, jolloin rakennettiin goottilaiset katedraalit, luotiin oma silloisiin olosuhteisiin erinomaisesti sopiva yhteiskuntajärjestelmä, feodolismi, ja oma yhteisön tarpeita palveleva filosofia, skolastiikka. Yhteinen kirkko ja yhteinen kieli, latina, loivat länsimaiselle ihmiskunnalle yhteyden jonkalaista ei ole myöhempinä aikoina saavutettu.

On sujuvaa tarkoituksenmukaisuusfilosofiaa tuomita joku aikakausi «pimeäksi vuosisadaksi» sen perusteella, ettei se ole samanlainen kuin tämä, eivätkä sen arvot olleet samat.

Somero-Seuran lelunäyttely elokuussa 1977. Pöydällä Kustaa Leppälän Aleksin ja Alpo Maasillan tekemiä kansanomaisia leluja, jotka he lahjoittivat museolle. Valok. Somero-lehti.

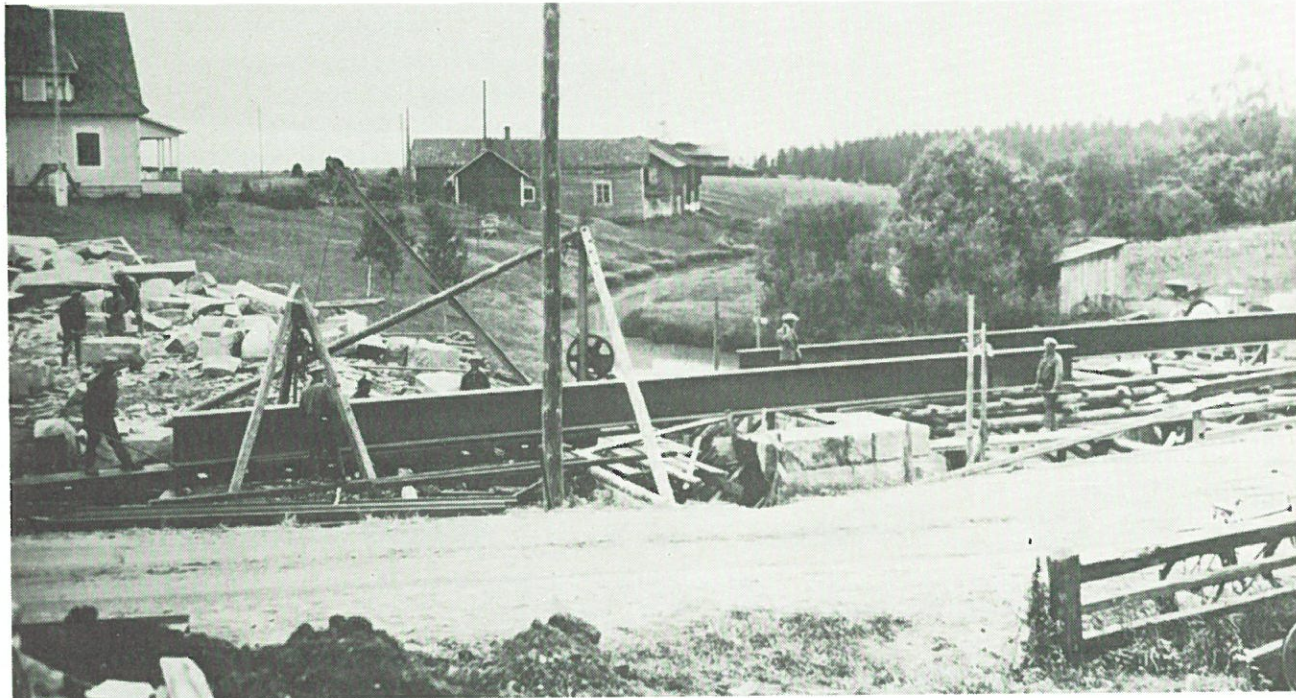

Lelunäyttelyn aapisia 1700-luvulta 1900-luvun alkuvuosiin ja lasten sekä nuorten oppikirjoja 1800-luvulta voitiin vertailla naapuripöydän nykykirjallisuuteen. Vanhat kirjat omistaa Tapio Horila. Valok. Salli Luoma.

Vanhat valokuvat kertovat

Somero-Seura on koko toimintansa ajan kartuttanut kotiseudullista valokuva-arkistoa, jota viime kesänä 6.—27. 8. museolla avoimena olleessa näyttelyssä esiteltiin. Näyttelyä olivat pystyttämässä kuvaamataidonopettaja Aila Talonen tyttäriineen. Kuvat olivat järjestetyt aihepiireittäin. Ne esittelivät mm. somerolaista maisemaa, entisajan somerolaisen arkea ja juhlaa sekä Somero-Seuran 25-vuotistaivalta.

Jaatilan sillan tekoa 1935. Valokuvakilpailu v. 1956. Kuvan lähettäjä Suoma Jokinen.

Someron Sahan tukkitransportti. Somero-Seuran ja Somero-lehden kotiseudullinen valokuvakilpailu v. 1960. 1 palkinto sarjassa työkuvat. Valok. 1960 Aulis Juvonen.

Kuoli sitten Svenssonin talon omistaja filosofianmaisteri Esteri Elomaa. Uskovaisena ihmisenä ja pappisuvun jälkeläisenä hän testamenttasi melkoisen omaisuuden Someron seurakunnalle. Testamenttiin sisältyi kuitenkin yllättävä yksityiskohta: omaisuudesta oli käytettävä 50.000 mk vanhan kellotapulin entistämiseen. Koska testamentti oli tehty sen jälkeen, kun kellotapuli v. 1970 korjattiin, oli testamentin tekijän tarkoituksena täytynyt olla, että tapuli rakennetaan entiselleen eli siihen asuun, mikä sillä oli ennen 1890-luvulla tapahtunutta torniosan purkamista. Testamentin toimeenpanija lähetti mainitun rahasumman seurakunnalle syyskuussa 1977.

Testamentin julkistamisesta ehti kulua pitkälti toista vuotta, jonka aikana jälkisäädöksen muita osia toteutettiin ripeästi, mutta tapuliasiaista ei kuulunut mitään. Somero-Seuran johtokunta otti asian käsiteltäväksi kokouksessaan 28. 9. 1978 osittain seuran ulkopuolelta tulleiden kehotusten vuoksi. Tuloksena oli kirkkovaltuustolle osoitettu kirjelmä, joka jätettiin kirkkoherranvirastoon viime lokakuun alkupäivinä. Kirjelmässä esitettiin mm. seuraavaa:

«Toivomme, että Seurakunta viipymättä pyytäisi Museoviraston Rakennushistorialliselta osastolta arkitehdin tekemään säilyneiden piirrosten ja valokuvan perusteella suunnitelman, minkä pohjalta täällä voitaisiin tehdä kustannusarvio. Tapulin alaosa ei rakennustarkastaja Toikan mukaan kaipaa vahvistusta v:n 1970 korjaustöiden jälkeen.

Asialla olisi kiire, koska todennäköisesti rakennuskustannukset edelleen kohoavat ja inflaatio nakertaa rahan arvoa.

Testamentin 50.000 mk tuskin riittää hankkeen toteuttamiseen. Somero-Seuralla on tiedossa lisäksi 10.000 mk etupäässä yksityisiä lahjavaroja, jotka luovutetaan Seurakunnan käyttöön siinä tapauksessa, että rakentamiseen ryhdytään. Seurakunta tahtonee uhrata omistakin varoistaan jotakin tähän yritykseen seuraavista syistä:

1. Kysymyksessä on Seurakunnan omistama rakennus.
2. Esteri Elomaa on lahjoittanut Seurakunnalle huomattavan omaisuuden, joten Seurakunta halunnee kunnioittaa vainajan muistoa ja osoittaa hänelle kiitollisuuttaan noudattamalla hänen toivomustaan kellotapulin ennalleen rakentamisesta.

3. Ryhtyessään entistämistyöhön Seurakunta osoittaisi ymmärtämystä ja arvontantoa vanhaa kirkkoarkkitehtuuriamme kohtaan. Someron tapuli on ollut rakennustaiteellisesti arvokas, mitä osoittaa sekin, että sen kuva on otettu mukaan teokseen Kirkkojemme vanhat tapulit (1967). Entistettynä se täydentäisi edustavasti seutumme vähästä historiallisista muistomerkeistä.

4. (Viitataan mm. v. 1969 käytyyn keskusteluun, rotaryklubin julkilausumaan ja rakentamisen työllistävään vaikutukseen).

5. Liittäessään testamenttiinsa määräyksen kellotapulin entistämisestä Esteri Elomaa lienee ajatellut myös esivanhempiaan, jotka on haudattu tapulin juurelle. Näiden joukossa on hänen isänsä isoisa Antti Johan Svensson. Tämä toimi Someron kirkkoherrana 1851 — 1862, jona aikana seurakuntamme nykyinen kirkko rakennettiin ja vihittiin tarkoitukseensa. Svensson-Elomaa -suvun osuus seurakuntamme historiassa on siis ollut merkittävä, mikä antaa erityistä painokkuutta Esteri Elomaa testamentissaan esittämälle määräykselle mainitun 50.000 mk:n käytöstä.

Kirjelmän ytimenä on ajatus saada entistämistyöstä asiantunteva kustannusarvio, jotta nähtäisiin, onko hankkeen toteuttamiseen järkeviä mahdollisuuksia. Lisäksi tähdennetään seurakunnan velvollisuuksia osallistua jossakin määrin myös rakennuskustannuksiin.

Tätä kirjoitettaessa ei ole vielä tiedossa, millaisen vastaanoton Somero-Seuran kirjelmä saa kirkkovaltuustossa. Toivomme hartaasti, etteivät ne, jotka haluavat kerätä aarteita maan päällä, joutuisi tällä kertaa paniikin valtaan kirkollisveron takia. Mielestämme sopisi paremmin seurakunnan rooliin, että tapulivanhusta ajateltaisiin entisajan somerolaisten arvokkaana muistomerkkinä, jonka kunnostaminen entiselleen olisi neljännen käskyn toteuttamista käytännössä. Tätä käskyä on noudattanut myös Esteri Elomaa testamentissaan.

Vuosi 1979 on merkkinvuosi surkukupaisia kohtaloita kokeneen kellotapulin historiassa: sen rakentamisesta tulee kuluneeksi 200 vuotta ja sen entistämispäätöksestä 30 vuotta.

Ehkä arvokkain kirkon esineistöstä on hopeinen ehtoolliskalusto.

Sakariston kauniit vaalean siniseksi maalatut tuolit, matalammalle sopii kaksikin istumaan. Taulu on alunperin hankittu Seurakuntatalolle mutta siirretty myöhemmin sakaristoon.

Kun lääninrovasti A.E. Granfelt vuonna 1874 piti Somerolla tarkastuksen, määrättiin vanhaa tavaraa myytäväksi huutokaupalla. Huutokauppa pidettiin 4.7. 1875, siinä myytiin mm vanha rippikello, messinkisiä kynttilänjalkoja, tinainen kastemalja ja kaksi raudoitettua kolehtikirstua. Näin tehtiin monissa seurakunnissa tuohon aikaan. Tuomiokapituli oli kehoittanut seurakuntia myymään tarpeettomat kapineet. On sentään jotain vanhaa jäljelläkin.

Ehkä arvokkain Someron kirkossa nyt olevista aarteista on hopeinen ehtoolliskalusto. Vuonna 1874 pidetyssä tarkastusluettelossa se mainitaan ensimmäisenä: «Hopeaa: 105 luotia painava ehtoolliskannu v:lta 1784, 48 luodin ehtoolliskalkki, samoin 54 luodin v:lta 1825, öylättilautanen v:lta 1825». Samassa luettelossa mainituista ovat vielä tallella messukasukka vuodelta 1767, sama vuodelta 1839, molemmat ovat mustaa samettia hopealla kirjailtuja. Musta samettinen hopeakirjailtu kalkkiliina, jonka eräät seurakunnan jäsenet ovat lahjoittaneet vuonna 1864. Kaksi kirkon alttarilla olevaa korkeaa messinkistä kynttilänjalkaa, viisi kynttiläkrunua, joista sakaristossa oleva on sähköistetty. Vapahtajan kärsimystä yrttitarhassa esittävä öljyvärimaalauk, joka nyt on sijoitettu kastekappelin pöydän yläpyörelle seinään. Kolehtihaavi, johon on hopealla kirjailtu So-me-ro ja vuosiluku 1838. Haavi oli vakituisen käytössä vuoteen 1935, vieläkin sitä käytetään suurempina kirkkopyhinä, jolloin on useampia kolehtien kantajia.

Sakariston vanhaa esineistöä on 1700-luvulta peräisin oleva kaksiovinen kirveellä veistetty kaappi, jonka saranat ja lukko ovat sepän tekemiä. Kaapin kokoonpanossa on käytetty puunauloja. Vanha moralaiskaappikello ei enää raksuta aikaa, mutta on näyttävä. Huippukoristeena siinä on rokokoovaluutteihin sovi-

*Hyvää Joulua
toivottaa*

Hankkija

Viljelijäin omistama ja hallitsema

*Rauhaisaa Joulua asiakkailleen
ja liiketuttavilleen
toivottaa*

Hallikaisen Auto

KUIVAMAITO OY

TOIVOTTA
HYVÄÄ JOULUA
LEHDEN LUKIJOILLE

SÄHKÖTÖITÄ—VESILAITTEITA

**SÄHKÖ-
ERKKI OY**

Puh. 45 339

Hyvää Joulua toivottaa

J. M. TUOMINEN Ky

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta
toivottaa*

Someron Kukkasitomo

Om. Liisa Roos, puh. 45 562

*Hyvää Joulua ja
Onnellista Uutta Vuotta toivottaa*

Härmän Kauppa

puh. 45 404

SUUR-PUKIMO NORVA
AINA MUODIN KÄRJESSÄ

Salo, Helsingintie 2
Lohja, Tammisaari
Lauttakylä, Hanko

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTA
KUKKAKESKUS

puh. 45 385 ja 45 293

*Hyvää Joulua
toivottaa*

**T:mi KUISMA
KUMI JA PUU OY**

Somerpaino oy

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

Somerlahti

SOMERO
puh. 924/46222

<i>Hyvää Joulua toivottaa</i> K Ellin Valinta	HYVÄÄ JOULUA ja ONNEKASTA UUTTA VUOTTA toivottaa asiakkailleen EILA SAARINEN KENKÄ- JA SUKKABAARI puh. 45 463
<i>Hyvää Joulua toivottaa</i> <i>Jussin Baari</i>	Someron Rengas puh. 46 390
ERKIN TV-HUOLTO ERKKI HOHENTHAL 31400 Somero 3 kp puh. 46 311	KANA-ASIAT KANASUOLTA Kananuorikot, nuorikkokanat, munintansa aloittavat häkkiin sekä lattialle. PERTTI KANASUO PUH. 43 174 Somero
HYVÄÄ JOULUA PALAKAUPPA	Säle- ja rullakaihtimet Takuutyönä — parhaista raaka-aineista Ilmainen esittely ja asennus Edullisesti taite- ja paljeovia KAIHDIN VALMISTAMO K. LEHTONEN SOMERO PUH. 45 814
VALMISTAMME: — Paljeovet — Rullaverhot — Kaihtimet Someron Paljeovi om. A. Tammisto puh. 45 846	HYVÄÄ JOULUA kaikille asiakkailleen toivottaa Forssan Väri ja Tapetti Oy
<i>Hyvää Joulua</i> <i>Someron</i> <i>Kello ja Kihla-Aitta</i> Puh. 45 358	Puutavaraliike E. HAKALA Sahattua ja höylättyä puutavaraa, suoritetaan myös rahtihöyläystä. puh. 42 867

Vanha kaappikello ei enää mittaa aikaa, mutta on hyvin koristeellinen. Kellon huippuna on rokokoovaluuteihin sovitettu simpukka.

Someron kirkon esineistöä *Kyllikki Kujanpää*

Someron kirkossa ei ole kovinkaan paljon vuosisatojen takaisia kalleuksia. Syykin siihen tiedetään. Kun Someron nykyinen kirkko vuonna 1859 valmistui, vanha esineistö hävitettiin. Onneksi osa vanhoista puuveistoksista pelastettiin Kansallismuseon kokoelmiin. Helsingissä olevan Kansallismuseon kirkkosalin edustavimpia esineitä on Someron kirkon keskiaikainen alttarikaappi ja seitsemän täällä ollutta pyhäinkuvaa. Alttarikaapista kerrottiin kuvin ja sanoin viime vuoden Someron Joulussa.

Someron Historian II osassa sivuilla 164—167 kerrotaan vanhan kirkon esineistöstä: «Kun vanha puukirkko hajotettiin, sen irtaimisto joutui tuuliajolle, sillä uuteen kirkkoon se ei kelvannut. Joukko «muinaisaikaisia kaluja ja pyhäinkuvia» siirrettiin vanhaan sakaristoon. Kirkon kokouksessa 26. 9. 1869 kysyttiin, olisiko ne tarjottava «Yliopiston muinaisaikaiseen Museumiin lahjoitettavaksi», ja tähän läsnäolleet suostuivat ehdolla, ettei niiden siirtämisestä koituisi seurakunnalle kustannuksia». Vielä samana vuonna vietiinkin Helsinkiin mm yllämainittu alttarikaappi ja puuveistokset

Someron kirkon suntio Lauri Siltasaari esittelee kuvasa seurakunnan vanhinta vuodelta 1767 peräisin olevaa messukasukkaa.

Tapulivanhuksen surkuhupaisia vaihteita

Tapio Horila

Kansikuvamme kellotapulिन on humppilalainen kirkonrakentaja Johan Biörman tehnyt Someron kirkkomaille 1779. Tapulin kauniin torniosan päättivät seurakunnan luottamusmiehet ymmärtämättömyyttään purkaa 1890-luvulla. Tapulin alaosa oli päätetty muuttaa «ruumispaari- ja kaluhuoneeksi», ja jotta tämän kattamiseen saataisiin varat, piti torniosan puutavara myydä huutokaupalla! Se tapa, jolla kirkonmiehet säästivät kustannuksia, naurattaisi, ellei siitä olisi ollut surkeita seurauksia.

Tapulin torso hoiti sitten huomiota herättämättä virkaansa hautausmaan varastona yli puolen vuosisaa-
taa, kunnes kirkkovaltuusto seurakunnan 500-vuotisjuhlakokouksessa 1949 päätti, että vanha kellotapuli entistettäisiin. Ennen päätöstä oli hanketta var-
ten saatu Muinaistieteellisen toimikunnan suostumus.

Kului 20 vuotta, mutta mitään ei tapuliasiaassa tapahtunut ilmeisesti siksi, että seurakunnalla oli jatku-
vasti suuria rakennushankkeita. Heinäkuun alussa 1969 kirjoitin Somero-lehden pitäjänpäivänumeroon laajahkon jutun «Miten käy vanhan kellotapulिन?» Kirjoitukseen liittyi vuosiluvulla 1892 merkitty suuri-
kokoinen tapulin valokuva, joka hiljattain oli saatu Somero-Seuran kuva-arkistoon (kansikuvamme). Virik-
keen kirjoitukseeni antoi seurakunnan entinen kirkko-
herra rovasti Sulo Tasanko, joka epäili — ellen väärin
muista — että tapulin jäännöstäkin uhkasi purkami-
nen. Pääasiana kirjoituksessani oli, että v:n 1949 pää-
tös olisi lopultakin pantava täytäntöön.

Juttuni kirjoitti Somero-lehden yleisönosastossa
keskustelun, joka päätoimittajan kertoman mukaan
oli lehden siihenastisen historian vilkkain. Kahden ke-
säkuukauden aikana asiasta käytettiin 15 puheenvuo-
roa, joissa puolustettiin ja vastustettiin entistämishan-
ketta. Enemmistöä olleisiin puoltajiin kuului mm.
Someron Rotaryklubi, joka painatti asiasta Someron
kirkkovaltuustolle osoitetun julkilausuman.

Kirkkovaltuusto keskusteli kokouksessaan syyskuun
11. päivänä 1969 yksistään kellotapuliasiaasta kaksi
tuntia, jonka aikana käytettiin noin 60 puheenvuoroa.
Näissä itse entistäminen yksimielisesti hyväksyttiin;
Erimielisyys koski etupäässä sitä, missä määrin hank-
keeseen voidaan käyttää seurakunnan varoja. Tässä
kokouksessa ei asia vielä ratkennut, vaan päätettiin
entistä yksityiskohtaisemmin tutkia, mitä restaurointi
tulisi maksamaan ja mitä mahdollisuuksia olisi rahoit-
taa yritystä keruiden ja lahjoitusten avulla.

Arkkitehti Aarnion laatimien piirustusten pohjalta
saatiin entistämistyöstä kahdelta rakennusliikkeeltä
urakkatarjoukset, joista toinen oli 31.000 mk ja toinen
peräti 90.000 mk. Näistä alempi tarjous oli rakennus-
tarkastaja Reino Toikan mukaan realistisempi.

Kirkkovaltuuston kokouksessa joulukuun 15. päivä-
nä 1969 asia sillä erää ratkesi siten, että entistämisestä
päättiin luopua. 20 vuotta sitten tehty päätös puret-
tiin äänin 15—6, kuusi kirkkovaltuutettua oli hiljaa
tai poissa.

Hanketta ajaneille kirkkovaltuuston päätös tuli yllä-
tyksenä. Forssan Lehti kirjoitti, että «vielä syyskuussa
hyvässä myötätuulessa ollut yritys oli ruostunut joulu-
kuuseen viimaan». Mieli-
piteiden muutokseen oli rat-
kaisevasti vaikuttanut kirkkoneuvos Auraselta tilattu
ja saatu lausunto, jonka mukaan ei ollut suotavaa
käyttää seurakunnan varoja tällaiseen tarkoitukseen.
Me sivulliset emme oikein päässeet selville, miksei ol-
lut suotavaa.

En ollut ainoa, joka sai sen vaikutelman, että hank-
keen vastustajat liioittelivat entistämistyön seurauksia
eli tekivät karpäsestä härkäsen. Pelättiin hysteerisesti
kirkollisveron nousua ottamatta huomioon, että kus-
tannukset olisivat olleet seurakunnan silloisesta vuo-
sibudjetista vain noin 5, korkeintaan 8 prosenttia, mi-
kä tuskin olisi vaikuttanut verotukseen. Yksinkertai-
simmat sielut puhuivat hädissään — lehtikirjoittelua
tarkoittaen — «vouhotuksesta», koska eivät alkuun-
kaan tajunneet, mistä oli kysymys.

Olin yrittänyt lehtikirjoituksissani kertoa, miten So-
meroa pienemmät ja köyhemmät seurakunnat —
esim. Karkku — ovat halunneet uhrata vanhojen kirk-
korakennustensa entistämiseen paljon suurempia
summia kuin meidän kellotapulimme vaatisi. Mutta
kirjoituksiani eivät kai lukeneet ne, joiden luettavaksi
ne oli tarkoitettu, koska hyviä asioita nähtävästi pystyy
kuka tahansa vastustamaan, vaikkei tiedä niistä mi-
tään.

Asian esille ottaminen ja laajat keskustelut eivät eh-
kä sittenkään menneet hukkaan. Rakennustorsoon
tehtiin seuraavana vuonna kunnollinen remontti. Tä-
täkin olisi ehkä pidetty liian kalliina ilman edeltävää
«vouhotusta». Kukaan ei enää puhunut rakennuksen
purkamisesta, mikä ratkaisu olisi ollut barbariaa.

Remontin jälkeenkin rakennus jatkoi tehtäväänsä
hautausmaan varastona. Entistämistouhun ylle las-
keutui muutamaksi vuodeksi eräitten mielestä miellyt-
tävä rauha.

Someron Osuusmeijerin henkilökunta v. 1907 Someron Sillanpäässä. Valok. op. Väinö Hakala.

Someron sairaalan rakennuksella (vanha yhteiskoulu) n. 1920. Vas. Vilho Dahlberg, Jussi Lintula, Vihtori Lehto-
nen, Frosterus, Eelis Eloranta, V. Kanerva, Salin, Jussi Salminen ja Rautlaan Virtanen. Valokuvakilpailu v. 1956.

Someron Museon vihkiäisjuhla 19. 8. 56. Oik. arkkitehti Toivo Partola, professori Esko Aaltonen, rouva Aaltonen, rouva Kuusanmäki, lehtori Lauri Kuusanmäki, Erik ja rouva von Frencckell ja valtionargeologi C. A. Nordman. Valok. Otto Aukio.

Someron museon vihkiäisjuhla. Matti Soini haastattelee Riutan entisiä asukkaita Anna Elorantaa ja Tilda Honkiota. Valok. Otto Aukio.

SOMERON PAIKALLISLEHTI

SOMERO

HYVÄÄ JOULUA
TOIVOTTAAN

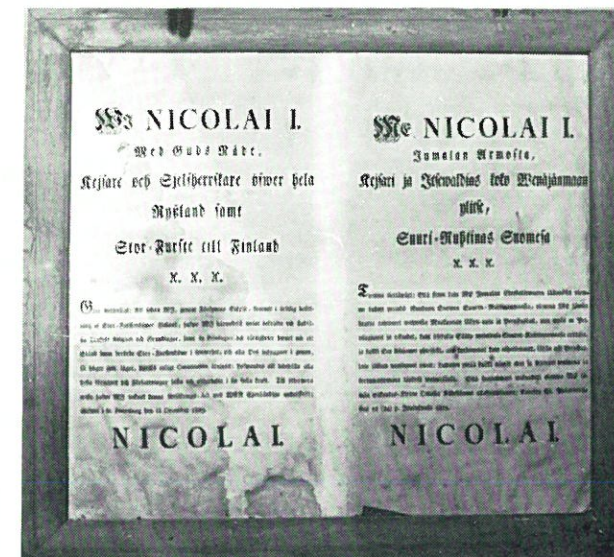
SOMERON ESA

tettu simpukka. Sakaristossa on vielä kaksi matalaa selkänöjällä varustettua tuolia, johon sopii kaksikin istumaan, sekä muita vanhoja kauniita tuoleja. Suntio Lauri Siltasaari ei osannut sanoa mihin tarkoitukseen matalia tuoleja olisi käytetty. Kokonsa puolesta ne vaikuttavat lasten tuoleilta.

Vielä on erikoisuutena mainittava neljän Venäjän Keisarin «Armollinen vakuutus»-taulut. Puukehysteissä tauluissa, joissa toisissa on lasi päällä, Venäjän keisarit Nikolai I (1825), Alexander II (1855), Aleksander III (1881) ja Nikolai I (1894) vakuuttavat armollisesti suosiotaan kirkolle. Taulut ovat Venäjän ja Suomen kielellä «präntättyjä». Vanhemmissa tauluissa suomenkielinen teksti on vanhaa fraktuurakirjasintä.

Altaritaulu Kristuksen kirkastus on taiteilija E.J. Löfgrenin maalaama. Altaritaulu on 6,53 metriä korkea ja 3,86 metriä leveä. Taiteilija Löfgren kuoli, kun työ oli vielä vähän kesken. Hänen veljensä Kiiruun patruuna G.A. Löfgren lahjoitti altaritaulun Someron seurakunnalle. Turusta tilattiin tauluun arkkitehdin antaman mallin mukaiset kehykset. Altaritaulu paljastettiin vuonna 1888. Kirkon uudempi esineistö koostuu seurakunnan itse hankkimista ja lahjaksi saaduista tavaroista. Vuonna 1955 Someron Marttayhdistys lahjoitti kirkolle Kukkaiskevät-vihkiryijyn, jonka on suunnitellut ja kutonut somerolaissyntyinen taiteilija Kaija Aarikka.

Kirkon 100-vuotisjuhlissa 30.8. 1959 lahjoitti Somero-Seura kirkkoon Someron keskiaikaisten kirkkojen nimikkopyhimystä arkkienkeli Miikaelia esittävän puuveistoksen, joka on taiteilija Albin Kaasisen veistämä. Someron Marttayhdistys lahjoitti seurakunnalle arvokkaan messukasukan ja alttarilla olevan Antependiumin (alttaripöydän etusivun verho), matot alttarille ja sakaristoon. Someron Osuuskassa lahjoitti kas-

Keisari Nikolai I:n vakuutus, joka «vahvista Maakunnan Uskon-opin ja Perustuslait». Taulu on Venäjän ja Suomen kielellä laadittu ja allekirjoitettu «St Pietarborissa» sinä 12 (24 p) Joulukuuta 1825.

Someron kirkossa olevassa vanhimmassa kynttiläkrunussa on teksti: «Sillon oli kirkkoherrana Somerolla Carl Techtonius ja kirkkovärdi Johan Hintell. Uuden läänin kustannuksella ostettu 1793».

temaljan, Someron Kello ja Kulta kynttilänjalan ja kukkamaljakon, Someron Säästöpankki 100 virsikirjaa. Viime kesänä kirkko sai lahjaksi liinan alttaripöydälle. Liina on hienoa pellavakangasta, jonka reunaa koristaa noin 10 sentin levyinen nyplätty pitsi. Sen valmistaja somerolaissyntyinen rouva Salme Malin o.s. Viljanen Helsingistä kertoi hankkineensa kankaan Wetterhoffilta Hämeenlinnasta. Pitsin hän nypläsi opittuaan taidon Agricola-kirkon käsityökerhossa. Liina on erittäin kaunis ja hienoa käsityötä. Rouva Malin halusi näin kauniilla tavalla muistaa ja kunnioittaa kotikirkkoaan.

Kirkon alttarilla on nahkakansiin sidottu faksimilepainos vuonna 1642 painetusta ensimmäisestä suomenkielisestä Raamatusta. Alkuperäiskappaleen omistaa Porvoon lyseo, jolta WSOY sai työtä varten Raamatun lainaksi. Raamattu on painettu Kankaan Paperitehtaan valmistamalle erikoispaperille.

Someron goottilaistyylinen kirkko on yksi maaseudun kauneimpia ja tilavampia. Kirkkoa ja sen esineistöä hoidetaan suurella pietetillä. Kirkosta huokuu sisäänastujaa vastaan ilmapiiri, joka tasottaa levottoman mielen ottamaan vastaan nykyihmiselle niin tarpeellisen sisäisen rauhan.

Näin oli ennen

Lapsuutensa joulua muistelee 80-vuotias Alarannan vanhaemäntä Esteri Seppälä. Muistiinmerkinnyt Ulla Hammaren.

Joulua odotettiin 8-lapsisessa perheessä yhtä hartaasti kuin sitä odotetaan nykyin. Jo hyvissä ajoin aloitettiin valmistelut. Joulun alla oli sika teurastettu. Näin saatiin joulupöytään syltystä, peruna- ja verimakaraa. Veripaltoa säilytettiin aitassa piisarkussa, ja sitä lämmitettiin jouluaattona. Jos lehmät lypsivät vielä joulun alla, säästettiin maitoa joulupöytään, ja joskus voitiin jopa valmistaa juustoakin. Joulukaljaa tehtiin joka paikassa monta päivää ennen. Siihen käytettiin runsaasti maltaita ja sitä oli tarjolla pöydässä puupytyssä koko joulun ajan. Neljä viikkoa ennen joulua pantiin likokala pehmenemään tuhkalipeään. Liotuksen jälkeen piti 3—4 kertaa vaihtaa puhdas vesi, jotta kala olisi kirkkaan väristä ja syötävää.

Perinpohjainen suursiivous tehtiin kotona. Katto ja seinät puhdistettiin kuusenhavuhuiskulla, ja lattia hangattiin putipuhtaaksi jalan alla pidettävällä tuohirassalla. Sänkyyn vaihdettiin uudet oljet ja puhdas rasuvaate pantiin päälle. Joulun kunniaksi leivottiin myös pullaa ja makeaa perunalimppua.

Aattoamuna koti hohti puhtauttaan. Lehmien haudon, joka tavallisesti tehtiin tuvassa, tehtiin nyt navetassa. Lehmäkin muistettiin jouluherkuilla. Ne saivat heiniä olkien asemesta. Sauna pantiin ajoissa lämpiämään. Siellä kävi jokainen sitten kun sai työnsä tehdyksi. Jokaiselle kylpijälle oli varattu oma vihta. Puhtaalle tuvanlattialle levitettiin katajanhajuja, himmeli ripustettiin kattoon ja omatekoiset talikynttilät asetettiin paikoilleen.

Illan pimetessä keräännettiin tuvan pöydän ympärille. Äiti toi sylissään olkia pöydän alle ja toivotti: «Hyvää ehtoo». Oljet toivat mieleen seimen, jossa vastasyntynyt Vapahtaja lepäsi. Veisattiin yhdessä «Enkeli tai vaan», ja sitten käytiin jouluaterialle juhlallisen hiljaisuuden vallitessa.

Edellä mainittujen herkkujen lisäksi pöydässä oli palvilihaa, lanttulaatikkoa, riisi- tai ohrapuuroa ja väskynäsoppaa. Aterian jälkeen isä luki jouluevanke-liumin, ja sitten laulettiin tuttuja joululauluja kynttilöiden ja päreitten loisteessa. Rauhallisin mielin mentiin sitten aikaisin nukkumaan.

Jouluaamuna piti nousta varhain, sillä kirkonmenot alkoivat jo klo 6. Yhdeksänvuotiaana pääsin ensimmäisen kerran joulukirkkoon naapurin tytön seuraksi. Sitä varten piti mennä jo aattoiltana naapuriin ja olla siellä yötä. Aamupimeässä meidät peiteltiin lämpimien vällyjen alle rekeen, johon oli tuotu kaunis, kirjottu rekivaate. Hevoson juostessa kilisi jumpuri juh-lallisesti. Jumalanpalveluksen ajaksi hevonen peiteltiin lämpimällä loimella ja heiniä annettiin eteen. Joulukirkosta on jäänyt mieleeni ihmisparjous, kynttilöiden valo, virrenveisuu ja puukaminoiden räiskähtely. Ja sitten ajettiin kotiin! Kilpaa, niin kovaa kuin hevosella pääsi!

Näin oli kauan sitten. Niin kovin erilaista kuin nyt. Ulkonaisesti paljon köyhempää: ei joulupuuta, ei välkkyviä koristeita, ei lahjakääröjä. Mutta jotakin paljon parempaa: turvallista, rauhallista yhdessäoloa. Joulu oli silloin todellinen SUURI JUHLA!

KIRJAKAUPPA ON LAHJAKAUPPA • lukutaitoisille kirja • kirjoitustaitoisille kirjoituskone • matkajille karttapallo — kyllä meiltä löytyy Someron Kirjakauppa	HYVÄÄ JOULUA Mikkolan Kukkakauppa ja hautaustoimisto PUH. 45 092
<i>Hyvää Joulua ja onnekasta Uutta Vuotta</i> <i>asiakkailleen toivottaa Anja Frankberg.</i> Leninkiliike Elisa puh. 45 205	HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA VALOKUVAAMO REINO LUITPARO
Hyvää Joulua toivottaa JALKINELIIKE V. PELTOMÄKI puh. 45 075 Kenkiä — laukkuja — käsiineitä — sukkia	Hyvää Joulua Vesijohtoliike Saarinen & Kyyrä Oy
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta SOMERON HUOLTO Oy	Hyvää Joulua Someron Lasi puh. 46 385
Hyvää Joulua ja Onnellista Uutta Vuotta NURMEN SAHA JA MYLLY Somerniemi — puh. 42 958	HYVÄÄ JOULUA JA ONNELLISTA UUTTA VUOTTA Kampaamo Laila Siltasaari puh. 45 776
HYVÄÄ JOULUA TOIVOTTAA T. Härkönen puh. 45 216	SOMERON PIKA-PESU KOP:n liiketalo kemiallista ja valkopesua puh. 45 722

Hyvää joulua asiakkailleen toivottaa HUOLTAMO A.KOSKELA	Jouluterveiset asiakkaillemme PARTURIKAMPAAMO RAIJA TAPIO:n tytöt puh. 45 898 PS. Suoritamme myös joulupukin parran tasauksen
Hyvää Joulua Arvo Virtanen oy puh. 45 688	Hauskaa Joulua <i>Valtahariju</i>
Hilpeää Joulua ja onnellista Uutta Vuotta Merivirta Oy puh. 45 991	HYVÄÄ JOULUA toivoo ROPPILAN KROUVI puh. 45421
Hyvää Joulua toivottaa OH SANDBERG OY ELEK-TUOTE OY MIXTUS KY	HAUSKAA JOULUA TOIVOTTAA
ASKO HYVÄÄ JOULUA toivottaa valtuutettu ASKO-myyjä Someron Huonekaluliike puh. 45 125	Someron Optiikka Oy KOP:n liiketalo puh. 46 133

Joulun kosketus

Osmo Turkki

JOS JUMALA KUVITELTAISIIN SUORAKSI
VIIVAKSI AVARUUDESSA JA MEIDÄN
MAAILMAMME YMPYRÄKSI, TUO SUORA
VIIVA KOSKETTAA YMPYRÄÄ VAIN YH-
DESSÄ PISTEESSÄ.
SIINÄ PISTEESSÄ ON JEESUS.

Harvoin joku saattaa kohota suuren, maailmanlaa-
juisen juhlan päähenkilöksi. Moni ei myöskään pysty
valloittamaan tavallisen ihmisen sydäntä niin, että
häntä voisi kutsua sen valtiaaksi ohitse kyseisen ihmi-
sen itsensä.

Nämä ihmeet on tehnyt — paljon muun lisäksi —
muuan pieni lapsi Betlehemistä.

Mutta hän onkin alussaolevan, eräältä ranskalaisel-
ta kirjailijalta peräisin olevan ajatuksen mukaisesti jo-
tain ainutkertaista ja valtavaa: hän yhdistää itsessään
Jumalan ja ihmisten todellisuuden. Hän on se piste,
jossa Jumala kerran näkyvällä tavalla kosketti meidän
maailmaamme. Tuo tapahtuma, joka alkoi pienen
lapsen syntymisestä seimeen karjahuoneessa Betlehe-
missä, oli niin mullistava merkitykseltään, että koko
ajanlaskumme jaotellaan seimen lapsen syntymän mu-
kaan. Oli aika ennen häntä, ja nyt on aika hänen
syntymänsä jälkeen. Emmekä tänäänkään puhu hä-
nestä menneisyyden aikamuodoissa, sillä kerran tänne
synnyttyään hän vaikuttaa täällä yhä. Hän, jossa Ju-
mala koskettaa tätä maailmaa ja ihmiskuntaa. . .

Jokainen uusi joulukuusi, seimen lapsen syntymän muis-
topäivä, kertoo hänen jatkuvasti laajenevasta merki-
tyksestään meidän elämänpiiriimme ja Jumalan todel-
lisuuden yhdistäjänä. Juuri tämän yhteyden voimme
kokea joulussa. Saamme kukin omista lähtökohdis-
tamme lähestyä tuota kohtaa ihmiskunnassa ja sen
historiassa, Betlehemin lasta, jossa elämämme ainut-
laatuisesti kohtaa Jumalan. Tuo lähentyminen antaa
tälle pimeän vuodenajan juhalle oman voittamatto-
man tunnelmansa, sisältönsä.

Emme pääse enää omin silmin todistamaan sitä his-
torian tapahtumaa, jolloin Jumalan ja ihmisten todelli-
suus nähtävällä tavalla koskettivat toisiaan Jeesuksen
Kristuksen persoonassa. Saamme tyytyä kuuntele-
maan, mitä tuossa tapahtumassa silloin mukana olleet

JA SANA TULI LIHAKSI JA ASUI MEIDÄN
KESKELLÄMME, JA ME KATSELIMME
HÄNEN KIRKKAUTTAAN. . . Joh. 1:14

kanssaveljemme kertovat. Kun Galilean kalastaja in-
nostuneesti puhuu siitä, miten he näkivät Jumalan Po-
jan ja katselivat hänen kirkkauttaan, tai kun lääkäri
Luukas johdattaa meidät sanoillaan Betlehemin karun
luolan seimeen, me voimme sielullamme aistia ylitse
sukupolvien ja vuosituhanten nuo tapahtumat. Tunto
Jumalan kosketuksesta ei ole hävinnyt. Emme ole nyt-
kään tuomitut jäämään ulkopuolelle Jumalan ja ihmisen
maailman kohtaamisen, vaan joulun ytimessä löy-
dämme sen. Jeesus Kristus on yhä keskellämme, tuo
«piste», henkilö, jossa Jumala ja ihmisyyks kohtaavat.
Sitä me saamme siis jälleen lähestyä, jumalallista inhi-
millisyyttä, joulun Herrassa ja sanomassa.

Joulu on ihmiselle kaivattu juhla, koska se vie mei-
dät kadotetun alkuperäisyytemme ääreen. Jo joulun
pieni, vastasyntynyt lapsi kuvaa tätä paluuta alkuun.
Mutta joulun kaipaus on enemmänkin kuin lapsuuden
muistojen heräämistä. Joulu muistuttaa meitä ihmi-
syytemme alkuperästä, Jumalan kuvaksi luodusta ih-
misestä. Jumalan tarkoittaman ihmisyyden me olem-
me kadottaneet. Mutta tuon kadottamamme me juuri
kohtaamme joulun Herrassa, kohtaamme jumalallisen
inhimillisyyden. Samalla joulu julistaa meille lohdul-
lista sanomaa: Jumala tahtoo ja voi uudistaa meitä
joulun lapsen kautta oikeaan ihmisyyteemme Henken-
sä kautta. «Me muutimme saman (Jumalan) kuvan
kaltaisiksi, niinkuin muuttaa Herra, joka on Henki»,
julistaa apostoli. Jeesus-lapsi ei ole tarkoitettu joulusta
jouluun seimeen jätettäväksi ja siellä ihailtavaksi. Raa-
mattu opettaa, että Jumala on tarkoittanut seimen lap-
sen kasvamaan ihmisten sydämiin, sisimpään. Meidän
sisimpämme, niin, koko elämämme on tarkoitettu jou-
lun Herran asunnoksi, jumalallisen inhimillisyyden
majapaikaksi. Sellaiseksi joulu tahtoo meidät muut-
taakin.

VAIKKA KRISTUS BETLEHEMISSÄ OLISI
TUHAT KERTAA SYNTYNYT, ELLEI HÄN
OLE SYNTYNYT SINUSSA, HÄN EI OLE
SYNTYNYT OLLENKAAN.

Englantilainen virsirunoilija on veitsenterävällä ve-
dellä piirtänyt rajan joulun ulkopuolelle jäämisen ja
siihen sisälle pääsemisen ehdoista sanoillaan: «Ellei
Kristus ole syntynyt sinussa, hän ei ole syntynyt ollen-
kaan». Ei kukaan koskaan käsitä, ei aisti, ei koe, mitä
joulu on, ellei anna Jumalan joulun lapsen kautta kos-
kettaa sisintään. Ei joulu löydy perinteiden tutkimises-
ta tai niihin palaamisesta, ei myöskään lapsuuden
muistoista, niin arvokkaita kuin ne saattavat ollakin.
Joulu on sittenkin ainoasti tässä yksinkertaisessa asia-
sa: Jumala koskettaa meitä, meidän elämäämme, läm-
pimästi, uudistavasti, rakkaasti, seimen lapsen kaut-
ta.

Siksi ennen kaikkea tänäkin jouluna tuntukoon jo-
kaisessa somerolaisessa kodissa ja sydämessä tuo Ju-
malan lämmin läheisyys ja kosketus, joulun kosketus!

Sisällys

Osmo Turkki	JOULUN KOSKETUS	5
Ulla Hammaren	NÄIN OLI ENNEN	6
Kyllikki Kujanpää	SOMERON KIRKON ESINEISTÖÄ	7
Tapio Horila	TAPULIVANHUksen SURKUHUPAISIA VAIHEITA	10
Kaari Utrio	HISTORIALLINEN ROMAANI KANSALLISEN IDENTITEETIN VAHVISTAJANA	12
Aimo Löfberg	SOMERON ÄVIKIN LASINPUHALTAJAT	14
Voitto Ollonqvist	IHAMÄEN LAUTTA	19
Helmi Helminen	SOMERNIEMELÄISTEN JOULUNVIETTOA	21
	SOMERO-SEURA 25 VUOTTA	24
Helmi Saarinen	KOTISEUDULTAMME	25
Mauno Kangas	KUSTAA AURA, KIVIMIES	27
Kirsi Räsänen	NOITUUMINEN	28
Kai Linnilä	HUANOT HÄÄT KUN KAKS VAA TAPETTII	30
Merja Nummila	NAISEN ROOLI YHTEISKUNNASSAMME	32
Ester Ahokainen	UHMAMIELI	32
Marjo Hagelberg	ELÄIMET JA MINÄ	33
Leena Soini	MAALAISMAISEMA IHASTUTTAA JA VIHASTUTTAA	34
Terttu Laakso	KANSALLIS- JA LUONNONPUISTOT	35
Vilho Kujanpää	YRJÖ KAURALA, SOMERON HIIHTOKUNINGAS	36
Torppari	«KUSSIAISSAUNA»	38
Hannu ja Kreetta	SATU HANSULAN KAIVOSTA	39
Kaarina Pollari	MITÄ PIKKANEN PELKÄÄ	40
Antti Toukkari	JOULUJUTUSTELUA	42
A. K.	JÄLKIRUOKA	43
Ester Ahokainen	TONTTU TAIKURI	43
Annikki Lunnas	MERENKUNINKAAN LAHJA	44
Hannu Penttilä	JOULUPUKIN MATKASSA	46
Ester Ahokainen	ENKELIN KYYNEL	48
	LELUNÄYTTELYKUVIA	49
	VANHAT VALOKUVAT KERTOVAT	50

Hyvää Joulua
**TILITOIMISTO
EKONOMIA**

Ekon KALLE ÄLLI
puh. 45 183 klo 10—12,
Rantatie 10 C 17

HYVÄÄ JOULUA
**KAHVILA
MARIINA**

PUH. 45 634

**LASTEN
ASUSTELIIKE**

OM. RANTANEN & KAVANDER
PUH. 45 634

Hyvää Joulua
KIOSKIKOLMIO

KIITTÄEN KULUNEESTA VUODESTA
JA ONNEA ALKAVALLE VUODELLE

huvikeskus

**JOULUPULLAT
HONGISTOLTA!**

Hongiston Leipomo

toivottaa
Hauskaa Joulua

Hyvää Joulua

Kiitämme kuluneesta
vuodesta
Onnea Uudelle vuodelle

Puh. 46236

Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta

toivoo
RAUTA- JA PELTINELIÖ OY
puh. 45929

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta Vuotta*

Keskus-Valinta

puh. 45159

AEG

AEG-TELEFUNKEN Laadukas siksi edullinen

AEG-TELEFUNKEN -ammattiliike

Someron Sähkö & Kone

MAIJALLE ANJALLE
PENTILLESSILLE
MATILLE ???

Tietenkin KOP:n
lahjakortti joulukansiossa

Ystävällisesti
KANSALLIS-OSAKE-PANKKI
SOMERO
PUHELIN 45 571 VAIHDE

MEILTÄ OIVA ELVYTYSPAKETTI
VIIMEISELLEKIN UUPUNEELLE

KHÄRKÄTIE
-halli

Someron Joulu

1978

TOIMITUS JA TAITTO
TOIMITUSSIIHTERI
PIIRROKSET

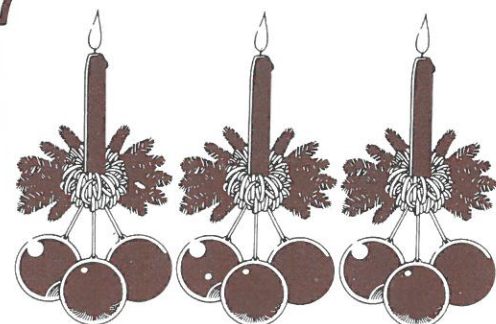
KUSTANTAJA
KIRJAPAINO

OSMO REKOLAINEN
KYLÄKKI KUJANPÄÄ
PIRKKO-LIISA
REKOLAINEN
SOMERO-SEURA
SOMERPAINO

Kylänäkymä Keltiäisistä. Kotiseudullinen valokuva-
kilpailu v. 1960. Valok. Aarre Hammaren.

TOIVOTAMME KAIKILLE
JÄSENILLEMME JA
ASIAKKAILLEMME
HYVÄÄ JA
RAUHALLISTA JOULUA
JA ONNELLISTA ALKAVAA-
VUOTTA

SOK SOMERON
OSUUSKAUPPA

Toivotamme kaikille

*Joulurauhaa
ja
Onnea vuodelle 1979*

Tilitoimisto Torkkola Oy
Someron Autokoulu Oy
Someron Kiinteistökeskus Oy

HYVÄÄ JOULUA JA
ONNELLISTA UUTTA VUOTTA

OSUUSPANKKI

**Paikallispuhelu,
Suomen halvin ystävänpalvelus.**

Someron Puhelinosuuskunta
Puh. 45415

31400 Somero
☎ 924-46 147

Hämeen-Uudenmaan keskinäinen
vakuutusyhdistys

Pusula
Vihti

Nummi
Karkkila

Näin tarkan markan päivinä
on hyödyllistä tutustua yh-
distysvakuutuksen etuihin.

*Hyvää Joulua
ja
Onnellista Uutta
Vuotta*

Someron Säästöpankki

JOULUN HERKKU- HETKIIN...

Takuutuoretta,
aromikasta

SALUDO

laatukahvia!

Tai vahvaa,
täyteläistä Regiota
jos haluat pyhiksi
vähän juhlavampaa.

Niin on, että tuoreesta kahvista saat
parhaan juoman edullisemmin. Tuore
kahvi on täyteläistä ja hyvää. Tuore
kahvi on siksi myös riittoisaa. Tuoret-
ta kahvia saat aina E-myymälästä, sillä
OTK:n Paahtimo merkitsee kahvin vii-
meiseksi myyntipäiväksi pakkauspäi-
västä vain puoli vuotta eteenpäin. Tuo-
reuden vuoksi.

E ORAS

Someron Joulu 1978

